



MLA DIKA

1972

MLADIKA

IZHAJA VSAK MESEC

1972 leto XVI. številka 5

VSEBINA

Karel Mauser: Vogelni kamni naših domov	81
Aleksij Pregarc: Vozilo izven kataloga	82
Jože Peterlin: Gostovanje ljubljanskega dramskega gledališča	83
Jure Koritnik: Pesmi	84
Anton Kacin: dr. Alojzij Res Slovenski poldnevnik	85
Alojz Tul: Legalna ura nekoč in danes	88
Anka Peterlin: Ob obletnici »gospoda Ivana«	89
Ivo Jevnikar: Mladinski socialni dan; Jambor	90
S. K.: Trst, Tržačani in Triesteina	91
Mate: Za sodobne žene in dekleta	92
Ivan Buzečan: Statut o pravicah delavcev	93
Vladimir Kos: Nič novega na Vzhodni fronti	93
Trije prazniki slovenske prosvete	94
Mojca Rant: Pozna ženitev	97
Martin Jevnikar: Zamejska in zdomska literatura	98
Vrtovi muz	99

Revijo izdaja uredniški odbor: Marij Maver (odgovorni urednik), Albert Miklavec, Franc Mljač, Sergij Pahor, Jože Peterlin (glavni urednik), Zora Tavčar, Maks Šah, Drago Štoka in Edvard Žerjal (likovna oprema)

Zunanja oprema
EDVARD ŽERJAL

Vsi pisci in uredniki sodelujejo brezplačno

Uredništvo in uprava: 34133 Trst, ul. Donizetti 3, tel. 768189 - Poduredništvo v Gorici: SKAD

Poštni tekoči račun 11/7019
»Mladika« - Trst

Registrirano na sodišču
v Trstu št. 193

tisk »graphart« trst, rossetti 14
telefon 77 21 51

Mladi slikar Demetrij Cej

V današnji številki predstavljamo mladega tržaškega slikarja Demetrija Ceja s tremi reprodukcijami njegovih slik. Verjetno pa so ga mnogi naši čitatelji že srečali na razstavah v Trstu, saj so vselej njegove slike že večkrat v Tržaški knjigarni, v Kulturnem domu in v drugih galerijah. Trenutno razstavlja v Gorici in to nam je dalo tudi povod, da smo želeli prav v tej številki opozoriti na njegovo razstavo.

Obiskovalci Slovenskega stalnega gledališča so pogosto opazili Cejevo ime med inscenatorji gledaliških predstav. Ob neki svoji razstavi je sam o sebi napisal tole:

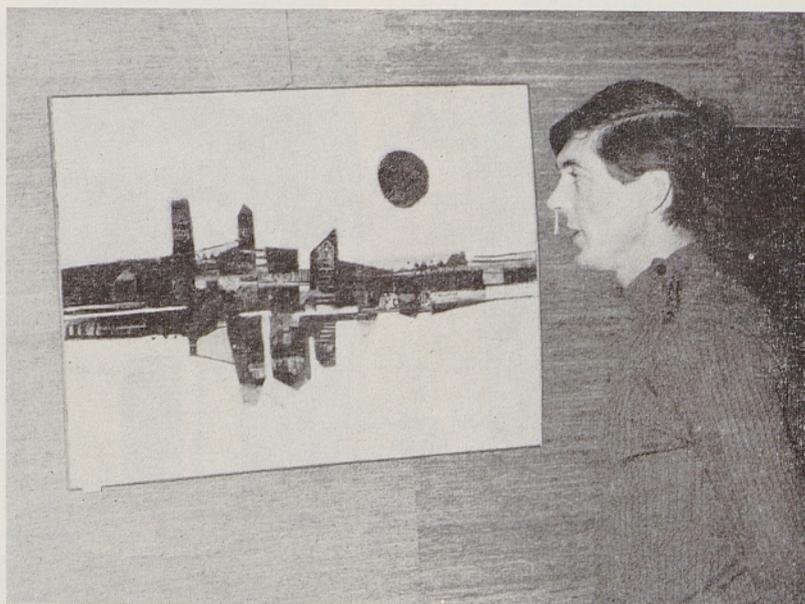
»Ob tej razstavi mislim, da bi bilo naravno pomisliti tudi na »kritika« po možnosti prijatelja, da bi me predstavil. Mislim, da je to že preveč ustaljena — zastarela navada ter je boljše, če sam napišem nekaj vrstic, s katerimi bi se približal obiskovalcem te razstave.

Zakaj naj bo to boljše? Mislim, da »kritik« mnogokrat na običajni način lahko vsili svoje mnenje obiskovalcem, to je uradno sodbo, ki naj bi zadovoljila gledalca.

Hermetičen zaprt krog kritike ustvarja pritisk na mnenje obiskovalca, da ne more svobodno uživati umetnine.

Če bom s to mislijo pomagal presojsati po svoje vsaj nekaterim obiskovalcem, bom lahko zadovoljen.

To je naloga, ki ne sme biti omejena samo na pričujočo razstavo, temveč je to obveza za nadaljnje delo.«



Posamezna številka Mladike stane 250 lir. Celoletna naročnina 2500 lir. Letna naročnina za Jugoslavijo 50 din. Letna naročnina za druge države je 6 US dolarjev ali enakovreden znesek v tuji valuti.

VOGELNI KAMNI

Slovenci po svetu proslavljajo obletnice svojih prosvetnih domov vsako leto kar najbolj slovesno in poudarjajo s tem veliko narodno in kulturno delo, ki je bilo v njih opravljeno, obenem pa se spomnijo velikih žrtev, s katerimi so te domove zgradili.

Slovenski dom v San Martinu v Argentini je obhajal enajsto obletnico blagoslovitve. Ob tisti slovesnosti je spregovoril tudi pisatelj Karel Mauser o vogelnih kamnih naših domov.

Zdi se, da njegove besede veljajo tudi našim prosvetnim župnijskim domovom. Tudi mi bi morali v vsakem kraju praznovati vsako leto obletnico delovanja, obletnico žrtev naših ljudi, ki so s svojimi prispevki domove postavili in se istočasno spomnili vogelnih kamnov, na katerih stojte te naše prosvetne stavbe. Pisatelj Mauser je dejal:

Čudovita beseda je dom. Poleg besede mati morda najlepša beseda. Saj se spomnite, kajne, kako ste občutili to besedo na Vetrinjskem polju, kako smo jo občutili v barakah! Gledali smo ljudi, ki so hodili po cestah, in vedeli: domov gredo, v svoje hiše gredo. Sam si gledal okoli sebe, nič nisi imel, samo svojo revščino in nebo nad seboj. Strašno globoko smo tedaj imeli v srcu svoj dom, natančno si vedel, kje stoji miza, kje so omare, vse stopinje svojih prednikov si videl na tleh in svoje in svojih otrok stopinje.

Čudno, koliko trpljenja je včasih treba, da človek do kraja doume vrednost in bogatijo tega, kar je dolga, dolga leta brez prave, globoke misli užival.

Kot otrok sem s svojimi starši živel kot gostač v Podbrezjajah. Pri Matijevcu, pri Štrithu in pri Mrkovcu. Nismo imeli svoje hiše. In se spomnim: pozno v jesen, ko se je delo uletelo, na polju je bila le še repa, se je zbrala družina pri večerji. S posli vred so vsi sedeli okrog mize in zajemali iz ene sklede. Tudi jaz marsikdaj. In sem imel občutek, da sedimo kakor v trdnjavi, ki je nihče ne more premagati. Star, močan zid okrog vseh — naj bo zunaj neurje in vihar, mirno gori luč pod stropom, ni je sile, ki bi jo mogla ugasiti; ni je sile, ki bi mogla prevezniti te zidove. Tu je varnost in mir in blagoslov.

Zbrani smo med temi zidovi, ena družina, ki je iz iste sklede. Naš dom je to, naša trdnjava. Kolikokrat ste bili že v njem, kolikokrat ste že slišali tukaj slovensko pesem in slovensko besedo. In v teh zidovih ste vi sami, vaše delo, vaše želje, vsa vaša upanja, ki ste jih imeli, ko ste ta dom zidali.

Ne glejmo na domove kakor na stavbe, kjer stoji kamen na kamnu. Dokler je samo to, je to samo mrzla resničnost. Mislimo vselej, da ima vsak dom dvojen zid: eden je iz kamna, drugi zid smo mi — živi ljudje, tesno eden pri drugem.

In to je, dragi moji, kar domovom daje življenje, ta drugi živi zid, ta skupnost, ta zavest, da spadamo drug k drugemu, da drug brez drugega ne moremo živeti — zavest, da brez te skupnosti pravega doma ni.

Glejte, življenje ni lahko, težje in težje postaja. Če se težkim časom pridruži še osamelost, če izgubiš občutek, da spadaš k družini, da spadaš v skupni dom, kam boš šel?

Zavoljo tega naj naslovim še besede na mlade. V življenje rastete in to življenje okrog vas je košato. Morda boste nekoč s posebnim nasmehom pogledali na ta dom. Ne bo moderen, ne bo imel vsega, kar si boste morda želeli, ima pa eno, dragi moji mladi prijatelji, kar tuji domovi, naj bodo še tako lepi, nimajo: ima ljubezen vaših staršev, ima skrb vseh, ki vas imajo radi, ima vse prečudno lepe želje tistih, ki so vam želeli od svoje revščine in preprostosti najboljšo dati.

Mar ni to najlepši izraz ljubezni, mar ni že zavoljo tega ta dom čudovito lep?

Eno željo želim z vami vsemi, vem, da imamo isto v svojem srcu: da bi v tem domu trdno še dolgo stali štirje vogelni kamni, ki morajo biti vogelni kamni vsake skupnosti: ljubezen, mir, zaupanje in volja.

Naj nas te štiri velike dobrine vežejo z mladim rodом, da bo življenje žuborelo v tem domu tudi še takrat, ko bo v njem od nas ostal samo še duh.

Naj tej naši želji Bog da svoj blagoslov!«

Karel
Mauser



Pozdrav Baragovemu domu

OB PODNOŽJU RICMANJSKE CERKVE

Končno je težko pot, skrbno iskanje sredstev za vsak kamen in vsako opeko novega župnijskega prosvetnega doma v Ricmanjih kronana z uspehom: dom je dograjen, danes kličebo božji blagoslov nanj in na prosvetno življenje v njem.

Kot da so pozabljene vse skrbi tistih, ki so nosili težo odgovornosti, posebno župnik dr. Angel Kosmač. Kot je vsa vas vesela, ker je ponosna na lepo prosvetno stavbo v vasi in ker ve, da bo to žarišče mnogo pomenilo za ricmanjsko mladino, pa tudi za starejše ricmanjske ljudi.

Čestitamo ricmanjski župnijski skupnosti ob tem slovesnem prazniku, ko blagoslavlja svojo prosvetno hišo v vasi in želimo, da bi doživeli v njej vsi župljani kar največ lepih in srečnih ur.

ŠTUDIJSKI DNEVI V DRAGI

Ne pozabite rezervirati čas 2. in 3. septembra za študijske dni slovenskih izobražencev v Dragi. V prihodnji številki bomo javili dokončni program predavanj in imena predavateljev.

REPENTABOR 1972

Nobeno poletje ne sme miniti brez tabora Slovenske prosvete na Repentabru. Priprave so v teku in sodimo, da bo tabor v nedeljo, 2. julija popoldne na trgu pred Repentaborsko cerkvijo.

Aleksij Pregarc

VOZILO IZVEN KATALOGA

Previdno je nastavila uho k vratom, kot je bila sicer njena navada, toda, začuda, nobenega glasu. Ali ga še ni domov? Najbrž je tako, je blaženo vzdihnila. Ni ji šinilo v možgane, da je prav tako zgodaj pokonci kot ob vsaki Nikovi vrnitvi, da je prav ob enakem času vstala in to sunkoma. Občutek je imela, da se je bil pred vhodnimi vrati ustavil črni »mercedes«, da se je Niko skokoma pognal po stopnicah in da je trenutek zatem Marko vrisnil od veselja. Ne, danes se je bila zmotila. Postala je še trenutek, ponovno prisluhnila in se ob tem z obema rokama oprla ob vrata, kot bi hotela objeti globoki mir, ki je vel izza njih, se nato obrnila, oddrsela po stopnicah nadstropje niže v svojo čumnato ter prav potihoma zapahnila vrata. Ida ni mogla verjeti svojim čutilom: v duško je popila kozarček sadjevca in si ga nato dolila še polovičko, na zdravje takim bedastim sanjam. Legla je in se pokrila prav do oči, najraje bi zapreala kot Bolnataca, njen šepajoči maček, ki ni bil nič sanjal, ampak čudovito spal.

Toda Ida ni zaspala. Kljub času, ki ji je preostajal za spanje in kljub naporu, da bi mu podlegla, ni dosegla drugega učinka kot to, da je še naprej sebično čula nad nenavadnim mirom v stanovanju Nika in Marka nad seboj.

Kolikor se je mogla spomniti, se je bilo to samo dvakrat pripetilo, in sicer za nekaj dni ob smrti Nikove žene — Bog je že vedel, kakšno dobro delo je bil storil, da jo je poklical k sebi — in še enkrat pozneje... No, ob tisti drugi priložnosti, ko se je tako razveselila Nikove odsotnosti, bi bil ta kmalu podlegel poškodbam. Takrat je bil tudi sklenil, da ne bo boksal več. V tretje gre rado, jo je vznemirilo. A kaj se lahko zgodi? Da bi kak nasprotnik Nika premikastil tako, da bi mu odzvonilo? Kaj še; to je bilo izključeno, ker si je Niko odtlej nasprotnike pazljivo izbiral v pričakovanju »vrhunske forme« za dvoboj njegove boksarske kariere!

Forma, ki jo je ta hišni bokсар zasledoval najmanj deset let, pa ga ni hotela obiskati. Ida sama si ni bila povsem na jasnem, kaj bi točneje pomenil izraz »forma« in še »vrhunska« povrhu. Bokсар ji je bil sicer povedal, da je to skupek spretnosti, ki bi jih moral borivec v vsakem dvoboju imeti, toda — Ida se je še udobneje zleknila v postelji — zanjo je forma pomenila ugodje, denar, in pa konec bušk, podplutb, preklanih obrvnikov. Zaman, ni zgedalo, da bi bil takšen konec blizu. Forma je na Nika pozabila, čeprav je boksal in boksal...

Ali si ne more privoščiti kaj več kot udobnega stanovanja? Če ima že glavo vso obtolčeno in ves obraz izmaličen, bi v prostih trenutkih lahko sedel na primer v naslanjač na vrtu... kake lepe hišice..., na griču izven mesta. Čemu ti temni prostori v zadušljivosti mestnega središča? Tudi poročiti se noče, preveč je prestal ob Veri, da bi si upal začeti znova. In... po vsej verjetnosti je že takrat čakal na »vrhunsko formo«, ko je ni mogel doseči zavoljo družinskega pekla! Grizla sta se, grizla. Vera je norela ob pogledu na deformiran obraz, bila je alergična na sesirke in ranice, s katerimi so mu bile posejane ustnice, nos, podočnici. Naivna in hudobna ženska hkrati, je pomislila Ida in napeto prisluhnila... Ne, nikogar.

»Hk-hk, hk-«.

»Bolnataca, prehladila si se, a?« Bolnataca je smuknila k njej v posteljo. »Zdaj sem ti dobra, hinavka. Zdaj, ko ni Nikove centralne kurjave, služi tvojemu namenu tudi strgana odeja, ne? Mačka, prava mačka si, da veš!« Mačka je zapredla in se ji zavlekla k ramenu. »Se tudi ti čudiš temu miru, Bolnataca?«

Mmmm..., kakšna je bila ta ženska! se je Idi odvijal klobčič spomina. Sama histerija. Zdravnik je povedal, da je to epil—, epilep... A k ragu, sline so sline. Slinasta in penasta je bila vsa, ko jo je popadlo. Kako naj bi bila prišla »vrhunska forma« v takih okoliščinah? Niko se je vračal še bolj obtolčen; včasih se je priklatil ves obupan, celo vinjen od časa do časa. In ko se je rodil oni otrok! Ida se je stresla ob sami misli na njegov: avtooo...! Zamizala je: ob štirih zjutraj, »mercedes« pred vrati, nato Niko, nato vrata stanovanja, nato božjasten krik: očka, avtooo...! in nato skakanje, metanje ob tla, tekanje po onem dolgem hodniku: brrr, brrr, brrr... Niko ni sploh skušal sina pomiriti, še sam je tekal, navijal vse mogoče motorčke, streljal s puško... Igrače vsepovsod. Z zbirko avtomobilčkov pa sta preseгла mejo.

Začelo se je pravzaprav, ko je bila Vera v umobolnici. Marku je bilo štiri leta. Štiri, štiri in pol, da. Zanimivo: igrač ni bil Marko nikoli posebno vesel. Naveličal se jih je takoj, polamljal in razdiral jih je kot za stavo, jokal ob njih ostankih. Niko je tožil, da je otrok občutljiv, da je preveč sam, toda (Ida se je polagoma naveličala ležanja na srčni strani, in pa medla jutranja svetloba jo je oplazila skozi okno; zato se je obrnila na drugo, zoprno stran: na tisti steni je bil večji lesorez s prizorom smrti sv. Boštjana. Ob pogledu nanj ji je postalo vedno tesno, kajti spominjal jo je sestričnega nesrečnega konca; revica je med vojno končala na vešalih. A lesorez je bil relikvija prednikov in ni si ga upala sneti. Zdaj, v temi je bila slika nekoliko nejasna in to jo je malce pomirilo. Bolnataca je zaječala ob njenem premiku, Ida jo je odmaknila prav narahlo, tako, da je mačka kar nadaljevala s predenjem)... ne, ne, otrok ni bil sam, je dalje razglabljal ženska. Dobro se je spominjala da je še njo pogledal s takimi čudnimi steklenimi očmi, ko se je na Nikovo prošnjo lotila gospodinjenja pri njem, nekaj ur dnevno. Otrok ni hotel družbe, to je resnica! Kasneje se je je malce privadil in urejenost doma je menda tudi na Nika blagodejno vplivala. Ni se vračal tako pogosto obtolčen domov.

V tistem obdobju se je boksar pripravljaj na nek »pomemben dvoboj«. No, in takrat bi ga bilo res skoraj zmanjkalo: časopisi so poročali, da je Niko nesrečno zgubil, ker ga je oni udaril na nedovoljeno mesto. Dva tedna je visel na nitki. Tiste dni je bila otroka zasovražila, vsaj zdelo se ji je tako. Kaj takega še ni bila doživela! Vse dni je tulil. Zdaj zdaj se bodo pojavile sline, se je strahoma obračala Ida. Vse igrače je polomil, le svoj avtopark je med stokanjem in javkanjem spet in spet uravnaval in kazal s prstom na prazna mesta: tu manjka gasilski voz, tu letališki jeevplačilec, pa Fiat iz leta 1936; primerjal je svoj avtopark s katalogom. Najprej ga je tolačila, češ da mu bo očka vse kupil, a je Marko kljub temu nezaslišano tulil in zahteval, naj mu jih gre ona kupit. Ni vzdržala, oklofutala je Marka in Niko jo je seveda odslovil. Toda tudi na to se je pozabilo, je z zadovoljstvom ugotavljala Ida in pogledala Bolnotaco, ki se je bila iztegnila kot mrtva. Lepo ji je in Marko je ne ščiplje, je pomislila.

Niko jo je bil precej za tem spet zaprosil za pomoč. Vse lepo in prav, toda Marko je bil z vsakim dnem neznosnejši. V naslednjih letih mu je oče začel nabavljati novo serijo avtomobilčkov. Po vsakem uspelem treningu ali dvoboju mu je prinesel nov modelček, ki ga je Marko z nezmanjšanim hrupom sprejel in to ponoči, kajti oče se mu je po opravljenem delu vračal vedno le ponoči.

GOSTOVANJE LJUBLJANSKEGA

DRAMSKEGA GLEDALIŠČA —

VELIK KULTURNI DOGODEK

ZA TRST

Ko je letošnja sezona Slovenskega stalnega gledališča v Trstu praktična zaključena, smo dobili v goste ljubljansko Dramo: 26. maja je v Kulturnem domu prvič v našem mestu predstavila Shawovega Pygmaliona.

Kadarkoli gostuje v zamejstvu najvišja slovenska gledališka ustanova, pomeni to za zamejske Slovence največji kulturni praznik. Tako tudi tokrat. Žal le, da je prišlo to gostovanje nekoliko pozno, ko je že čutili v zraku konec kulturne sezone in še potem, ko nas domače gledališče ni v tej sezoni povsem osvojilo, delno celo razočaralo. Spričo teh dejstev si lahko razlagamo premajhen obisk prvi večer in nekako skepso, s katero so začeli prihajati gledavci k predstavi. Udeležba pri gledaliških predstavah je izredno občutljiv barometer, ki neverjetno hitro reagira.

In vendar je bila predstava ljubljanske Drame resnično praznik naše besedo in spev slovenske gledališke kulture. Naši vrhunski igravci sicer niso predstavili domačega literarnega dela, predstavili so zahtevnega Shawa, a Pygmalion je že tako rekoč delo, ki sestavlja železni repertoar slovenske Drame.

Morda je ta predstava že tlikokrat igranega dela mnogim, ki strastno iščejo za novostmi in ekstravagantnostmi, pokazala, kako je drama ali komedija vedno lahko aktualna in zanimiva in kako nevsiljivo in spontano lahko osvoji gledavce ter jih navduši, če je doživeto podana in umetniško sugestivna. Gotovo je prav to delo eno izmed tistih umetnin, ki ima svojo trajno umetniško vrednost. Po drugi strani pa je tudi res, da prav to isto delo v različnih dobah na svojski način predstavljamo in k njemu pristopamo.

Vsi odrski umetniki so nam pripravili predstavo, ki je bila izredno prijeten in lep koncert besede, ritma, pripovedi, ki bi ga še in še poslušali.

Jože Peterlin



Demetrij Cej: Dolga rdeča črta
(detajl)

Jure Koritnik Pesmi

PESNIK

Ujet med nebom in zemljo.
Presvoboden za svet,
prešibak za nebo.
Ptič brez kril.

ZALJUBLJENCA I.

Malo sta imela
in prehitro
sta izmenjala svoje stvari.
Ko si nista
imela več kaj dati,
sta šla vsak na svojo stran —
v nedokončano otroštvo.

ZALJUBLJENCA II.

Bila sva nora od vsake stvari.
Razum je nehal biti sodnik,
postal je služabnik srca.
Bila sva gospodarja časa:
na tvojih ustnicah
sem ga zavrtel nazaj,
živela sva tisoč lepih pravljic
in se vračala iz njih
omamljena do bolečine,
dokler, dokler...
kaj bi ti pravil,
saj veš, kako kratke so lepe stvari.

BALADA

Brezbrizen dan,
samoten kraj,
levo:
nič krvi,
nič krikov,
le dobren list prepluje zrak.

Toda kar je pičilo Marka pred nedavnim, si je Ida razlagala le tako, da je fant popolnoma nor. Vztrajno je od očeta zahteval, naj mu kupi modelček mrtvaškega voza, da bi ga pritaknil svoji zbirki. Niko se je zgrozil: tako daleč je že? Na vprašanje, čemu ga to mika, mu je sin odgovoril, da je staknil sliko matrinega pogreba ter da mu tak voz neizmerno ugaja. Oče se je uprl, a se je hkrati globoko zamislil: ali ni res predolgo in preveč trmoglavo zasledoval boksarsko vrhunsko formo in prepustil otrokovo vzgojo Idi in vznemirljivim vračanjem ponoči?

»Še malo, samo še to leto. Boste videli, da bom uspel,« je odgovarjal pomočnici, »zdaj se kot vadbeni tovariš evropskega prvaka poslužujem novih prijemov pri boksanju.«

Marko se je pa kar naprej drl: »Mrtvaški voz, oči! Mrtvaški voooz!«

»Saj ga ni v katalogu,« ga je skušal pomiriti Niko.

»Saj prav zato, ker ga ni,« je vztrajal fant.

Toda oče se ni vdal. Ne, ne bo gledal simbola nehanja med čudovitimi otroškimi igračami. Življenje je bilo dovolj trdo zanj: slaboumna žena, neuravnovešen sin in brezperspektivnih dosedanjih petintrideset let brez prave športne sreče. Ni popustil sinu kljub očitanju vesti, da se ni dovolj zavzemal zanj. Še malo, še malo, je vztrajal Niko. Marko pa je kar naprej sitnaril. In hujšal. Najbolj zavoljo zlomljenih živcev. Živa podoba njegove rajne matere, in to že pri dvanajstih, je pomišljala Ida.

»Morda se bo premiril za nekaj časa, če mu kupim voz,« je zaupal Niko pomočnici, toda stalne zahteve so ga razbesnele do solz in je sinu rekel: »Dobro. Prinesem ti ga, takega, da se boš lahko vozil v njem. O prvi priliki.«

»Iz mesta pojdite, Niko, iz mesta. Marda bo zanj bolje,« mu je prigovarjala ženska.

»Mislim, da ne bo. Oba sva najbrž hudo navezana na to najino stanovanje. Vse, kar se je zgodilo, se je zgodilo tu. Sicer pa, življenje se itak zaključí kot samo hoče... Čemu bi ga komplicirali še bolj?« je zaključil boksar.

Ida ni več vzdržala v postelji. V sobi je bilo že prav svetlo. Vstala je, pokrila Bolnotaco, ki je pa nekajkrat tako otožno zamijavkala kot kak otrok. Ženska jo je začudeno pogledala in spet prisluhnila: ne, vse tiho, Marko gotovo še spi. Čudno. Oblekla si je samo haljo kljub mrazu in bolečinam v križu in vrgla čez ramena šal, ki ji ga je bil prinesel Niko iz Belgije o priliki nekega dvoboja tam. Najbolje bi bilo, če bi le stopila v gornje nadstropje, da še enkrat prisluhne, ali je pri Marku vse v redu, toda odločila se je, da gre v mlekarno. S steklenico v roki stopi na prag, se previdno ozre na desno in na levo in jo mahne čez ulico. Bilo je res hladno, zato je še bolj pohitela.

»Ida, pridite sem,« jo pokliče lastnica trafike za hrbtom. »Po mleko grem,« odvrne Ida, toda ona vztraja: »tako pridite, pohitite.«

Ida stopi radovedno v tobakarno in Pavla, lastnica, ji razgrne športno stran »Jutranjika«. Ženska okameni, toda le za trenutek: »Beri, Pavla,« beri.

Večkratna smola, ki je preprečevala velike dosežke boksarju Niku N., ga je na koncu zavratno umorila. Kot sparring-partner našega prvaka »Boba«, je kot po navadi tudi sinoči z njim treniral. Udarec, ki mu ga je pomotoma, v spodrsaljaju zadal »Bobo« v zatilnik, je bil za Nika usoden. Kljub takojšnji operaciji, je nesrečni boksar podlagel poškodbi sinoči v poznih urah v splošni bolnišnici. »Bobo« je ves čas stal ob umirajočem kolegu in pretresen izjavil, da bo nehal boksati ter da bo prevzel varuštvó nad Nikovim mladoletnim sinom.

spominski zapisi
iz naše
bližnje preteklosti

Anton Kacin

Dr. Alojzij Res

(umetnostni zgodovinar; posredovalec med dvema kulturama)

Nedolga življenjska pot dr. Alojzija Resa se da orisati prav na hitro. Rodil se je v Gorici 1. julija 1893. Njegova mati je bila doma s Srpenice v gornji Soški dolini. V Gorici je Res dovršil gimnazijo 1912. Nato je vstopil v bogoslovje. Nekaj časa je bil prefekt v Alojzijevišču. Semenišče se je v maju 1915 zaradi bojev ob Soči preselilo v Stično na Dolenjsko. Po štirih letih bi moral biti posvečen. Dne 24. januarja 1917 je pisal Bevku: »Nestrpno čakam posvečenja.« Zakaj ni bil posvečen, ni znano. Isti mesec je bil v Boljuncu, kjer je bila njegova sestra za učiteljico. Potem so ga poklicali k vojakom. Služboval je v vojnem dopisnem uradu na Dunaju. Dunajsko leto je bilo zanj zelo plodno. Vpisal se je na univerzo. Občeval je z dr. Janezom Evangelistom Krekom, ki je bil poleg dr. Izidorja Cankarja, katerega je Res osebno tudi že poznal, duhovno najbolj odprt Slovenec svojega časa, dovteten za vse pozitivne evropske kulturne in socialne pojave in vrednote. Resu je Krek v letu svoje smrti (1917) izrekel besede, ki so pozneje veljale kot njegova duhovna oporoka.

Po vojni je odšel na univerzo v Zagreb, kot skoraj vsi slovenski akademiki z Dunaja, iz Prage in Gradca. V Zagrebu se ni počutil dobro. »Tako razbitega duševnega razpoloženja že dolgo nisem imel, kot ga imam tu,« je pisal Bevku (4. junija 1919). Jeseni 1919 se je odprla univerza v Ljubljani in Res se je preselil tja. Vleklo pa ga je že v Italijo, kamor je šel, kadar so mu dopuščale razmere in denar. V decembru 1919 je bil štirinajst dni v Florenci. »Obsojen sem na večno romanje in nemir,« je pisal Bevku (11. decembra 1919). Naslednja leta je šel v Italijo še večkrat. Leta 1922 je v Ljubljani doktoriral; potem je spet šel v Florenco izpopolnjevati svoje poznanje italijanske kulture. V novembru 1923 je začel predavati srbohrvaščino na visoki šoli za gospodarstvo in trgovino v Benetkah. Istočasno je poučeval nemščino na znanstvenem liceju. Eno leto ali kaj je učil slovenščino bogoslovce reške škofije, ki so študirali v Benetkah, ker doma niso imeli semenišča. V Benetkah je Res tudi umrl 17. maja 1936. Ko je bil v bolnici in je čutil, da prihaja konec, je prosil nekega svojega prijatelja lekarnarja: »Poskrbi, da me pokopljejo na Sveti gori pri Gorici!« Prijatelj mu je obljubil ter je obljubo tudi držal. Uredil je vse potrebno pri oblasteh, kar ni bilo prav lahko, ker se je goriška kvestura nekaj obotavljala dati svoj pristanek; bala se je narodne manifestacije na meji. Prof. Res je imel lep pogreb. Ko je prispel avto s krsto v Gorico, se mu je pridružila dolga vrsta avtomobilov s prijatelji in znanci, ki so ga spremili na zadnji poti. Govorov na grobu ni bilo. In tako počiva na Sveti gori poleg kardinala Missia in nadškofa Sedeja.

Razmeroma kratko življenje — 43 let — je bilo polno dela in tudi lepih uspehov. Res je bil nadarjen in podjeten človek. Kot petošolec se je oglašal s črticami v Domačem prijatelju, ki ga je urejala pisateljica Zofka Kvedrova, izdajala pa Vydrova tovarna žitne kave in drugih hranilnih izdelkov v Pragi. Odjemalci, ki so kavo in druge izdelke naročali naravnost pri tovarni, so list prejeli zastoj. V Domačem prijatelju je začel svojo literarno kariero marsikateri pozneje priznani književnik. O tej vadnici za mlade pisatelje bi bila potrebna razprava z natančno bibliografijo.

Čez nekaj let skočil mnogo više, namreč v Dom in svet, katerega je že urejal Izidor Cankar. Cankar ga je dvignil na višino, kakršne slovenska literatura do takrat ni poznala. Glavno skupino sotrudnikov so sestavljali mladi goriški leposlovci, kot Pregelj, Bevk, Lovrenčič, Velikonja, Lojze Remec, prvi rod slovenskih ekspresionistov. Izidor Cankar je bil z njimi trdno povezan. O veliki noči leta 1915 je nameraval priti v Gorico (Resovo pismo Bevku 24. marca 1915). Izidor je imel nenavaden dar, da je med mladimi ljudmi odkril talente. Kot pisec dveh epohalnih del, ki še danes nista prav nič izgubili svoje prvotne svežine, namreč »Obiskov« (1910-11) in osebnoizpovednega romana »S poti« (1913) je užival velik ugled. Vplival je tudi na Resa. Izidor je študiral umetnostno zgodovino in estetiko. Res je za to področje že po naravi imel mnogo smisla. Izidor ga je v tem le potrdil. Že leta 1914 je komaj 21-letni Res objavil v Domu in svetu nekaj člankov o umetnosti, n.pr. Umetnost in нравni zakoni, Moderna duša in moderna umetnost. Naslednje leto je napisal razpravo o slikarju Segantiniju (Disv. 1915). Tudi pozneje je objavljaval kratke prispevke iz zgodovine slikarstva. Še zadnji njegov prispevek v Domu in svetu, ki pa je izšel že po njegovi smrti (1936), je predavanje o Tintoretu, katero je imel na Dunaju 27. januarja 1934. Iz nemškega rokopisa je predavanje prevedel dr. Franca Stele.

Pesmi Res najbrž ni napisal nobene, a tudi pripovedne proze ni veliko. V drobni knjižici »Ob Soči« (Trst 1916) je zbral vtise in občutja iz prvih mesecev bojev ob Soči. V pismu Bevku (10. septembra 1916) je to delce imenoval »velik literarni greh«; bil je zadovoljen, da so listi o njem poročali le v nekaj vrsticah. Drugi natis je pa le oskrbel. Pozneje je objavil kratko črtico Notturmo (Disv. 1918); v njej je nekoliko cankarjeval, a bolj po Izidorjevo kot po Ivanovo.

V času bivanja v Ljubljani se je redno udeleževal sestankov društva primorskih akademikov. V razprave je posegal s praktičnimi nasveti in predlogi. V Ljubljani je tista leta študiralo okoli dvesto slovenskih in hrvaških

visokošolcev z Goriške, s Tržaškega in iz Istre; na italijanskih univerzah pa jih je bilo morda pet. Res je stvarno zagovarjal mnenje, naj se visokošolci, ki nameravajo pozneje živeti in delati doma, preprišejo na univerze v Italiji. »Pred celokupno jugoslovansko dijaštvo stopa naloga nove kulturne orientacije,« je napisal v brošuri »Visokošolski študij v Italiji«, ki jo je s tehnikom Vladimirom Anžlovarjem po naročilu organizacije sestavil in izdal leta 1921.

Resa je vlekló v Italijo ne glede na državne spremembe. Sledil je srednjeevropskemu in severnjaškemu hrepenenju, ki je nešteto ljudem stoletja in stoletja kazalo pot v deželo umetnosti. Nekoliko je pač vplival tudi Izidor Cankar, ki je v romanu »S poti« zapisal: »Kako zvonka beseda je Italija, ritmično blagoglasje je v njej, ki je skrivnost lepih besed in lepega stila... Še sedaj, ko sedim v Benetkah in mi je tako dobro v prsih od zraka in luči in šumenja tam zunaj, mi je ta beseda kakor vroče vino; opojnost je v njej, vonjiva para in gorkota.«

Še pred doktoratom je Res začel pripravljati znameniti zbornik o Danteju, čigar 600-letnico smrti so tedaj praznovali. Kako je še netridesetletni slovenski visokošolec, v italijanski javnosti popolnoma neznan, mogel pridobiti za sodelovanje v slovenski knjigi o Danteju nekatere vrhove takratne italijanske filozofije in literarne kritike, je uganka, a je tudi dokaz o izredni organizatorični sposobnosti Resovi. V knjigi so namreč zastopana imena trajnega pomena, kot Benedetto Croce, Gaetano Salvemini, Gallarati Scotti, E. G. Parodi, Vittorio Rossi, Guido Mazzoni. Tudi slovenski sodrušniki predstavljajo elito takratne znanosti. Pisci kot Aleš Ušeničnik, Oton Župančič, Josip Debevec, Josip Puntar, Vojeslav Mole, Milko Kos, France Stele so kulturni tvorci na najvišji ravni. Župančič je kongenialno prevedel peti spet Pekla. Končni verz tega speva bo vedno ostal klasičen primer nenavadno posrečenega prevoda:

E caddi come corpo morto cade.

In pal sem, kakor truplo mrtvo pade.

Tudi med prevajalci posameznih razprav v slovenščino oziroma v italijanščino so zelo znana imena: furlanski pesnik Giovanni Lorenzoni, Ivan Trinko, Janko Samec, Ivan Gruden. Zbornik je izšel 1923 v dveh izdajah: slovenska v Ljubljani, italijanska v Gorici pri Paternolliju. Odlična je tudi oprema: velik format, izbrane črke, primeren papir.

V italijanskem tisku je zbornik imel zelo ugoden odmev. O knjigi so poročali mnogi listi, kot *Il mondo* (Rim), *Lavoro* (Genova), *La nazione della sera* (Firenze), *Idea nazionale* (Rim), *Il resto del Carlino* (Bologna) in drugi. V *Corriere della sera* (7. marca 1924 je v.(irgilio) b.(rochi) v poročilu o tem delu zapisal med drugim: »Al numero dei buoni libri danteschi, anzi degli ottimi, uno se ne aggiunge quell'anno, edito in isloveno, che al suo notevole valore letterario univa, per noi italiani, un significato, in certo senso, politico.«

Bolj razgledani Italijani so čutili potrebo medsebojnega spoznavanja; žal da je prevladala fašistična nespačet.

Nekaj let pozneje je Res prevedel iz italijanščine Rožice svetega Frančiška (*I fioretti di san Francesco*). Prevod je izšel v Gorici 1927 z ilustracijami Toneta Kralja.

Res je vedno, kadar koli in kjer koli se mu je ponudila prilika, posredoval med slovensko in italijansko kulturo. Ko je bil v Florenci, je »uvajal v slovanski svet misli in lepote« mladega Florentinca dr. Wolfanga Giustija, ki je začel prevajati Cankarja in druge slovenske pisatelje (Novi prevodi naših del v italijanščino. *Disv.* 1926). Leta 1922 je pridobil uglednega italijanskega publicista U. Ojettija, da je eno številko umetnostne revije *Didalo*, ki je izhajala v Rimu, posvetil slovenski moderni umetnosti. Sam je v monumentalni *Enciclopedia italiana Treccani* napisal več življenjepisov slovenskih pesnikov in pisateljev. Obdelal je na primer Ivana Cankarja, Preglja, Ketteja, Kopitarja in druge.

Res je med prvimi, ako ne celo prvi seznanil Slovence z indijskim pesnikom in filozofom Rabindranathom Tagorejem. Že leta 1915 je v Domu in svetu prevedel dva blesteča odlomka iz Visoke pesmi in iz Vrtnarja. Gotovo takrat ni niti slutil, da bo avtorja deset let pozneje osebno srečal v Benetkah. Tagore je potoval po Ameriki in Evropi. V Benetkah se je nameraval vkrcati na ladjo, ki bi ga peljala domov. Na svečnico 1925 je sprejel skupino intelektualcev, med katerimi je bil tudi Res, ki je o tem srečanju poročal v podlistku *Slovenca* (13. februarja 1925): »Kakšen je ta mož, katerega tajinstvenemu glasu je prisluhnila v svoji razbolelosti vsa Evropa, iz katerega pesmi poje čudnosladko življenje kot glas iz izgubljenega raja?... Počasi, z rokami sklenjenimi na prsih, nam je prišla nasproti visoka, meniška postava, zavita v široko temnorjavo haljo. Srebrni, do ramen lijoči lasje, so obkrožali kot sij bronasti obraz s sneženo brado. Ko nam je molče ponudil roko, je nalahno sklonil glavo, sklopil trepalnice in mehak smehljaj mu je zatrepetal okoli drobnih ustnic. A ko je dvignil kot zavesa težke trepalnice in uprl v nas svoje temne oči, je zažarel sredi beline teman blesk njegovih punčic kot plamen sredi noči.«

Zelo važno je Resovo delo za literaturo na Primorskem. Organiziral je Našo založbo v Trstu (1921), ki je izdala nekaj klasičnih del, med katerimi je nedvomno najmočnejši *Plebanus Joannes*. Zaradi pomanjkanja potrebnega kapitala se založba ni mogla razviti, kot bi se bila sicer.

Omeniti moram še eno Resovo pobudo, namreč *Jadranski almanah*, v katerem naj bi se objavljale vsako leto razprave in članki o vsem, kar je dokazovalo kulturno in gospodarsko tvornost Slovencev na Primorskem. Sam je uredil prvi letnik (1923). Izšla sta potem še dva. Drugega je uredil Janko Kralj (1924), tretjega pa Rado Bednarik (1925-1930). V teh almanahih najde raziskovalec tistih časov mnogo zanesljivega gradiva za zgodovino našega življenja med obema vojnama. Pozabiti ne smemo niti, da je Res sodeloval pri prvi Mladiki s kratkimi slovstvenimi poročili in da je silno blagodejno vplival na Franceta Bevka, ki je poslušal in upošteval kritično mnenje in nasvete samo dveh mož: Izidorja Cankarja in Alojzija Resa.

Alozij Res je bil velik, neutrudljiv delavec na visoki duhovni ravni. Kljub izrazito poudarjeni razumski strani je na dnu svoje duše do konca ostal idealen, pozitivno usmerjen romantik.

PROSVETNO ŽIVLJENJE MED SLOVENC V ARGENTINI

Mi gremo v poletje, v Argentini pa v jesen. Mi zaključujemo prosvetno sezono, v Argentini jo naši rojaki začenjajo. Nikolaj Jeločnik, urednik Glasa kulturne akcije, nakazuje novo prosvetno življenje v Argentini in piše med drugim:

Buenos Aires v jeseni. Sezona v jeseni. Kajti jesen je dvignila tudi zastor nove kulturne sezone. Colón, gledališča, razstave, koncertne dvorane, predavalnice, knjigarne, knjižnice, diskoteke — novo leto življenja plodne kozmopolitske dejavnosti, ki ji ne najdeš para na svetu: tu si družno podajajo roko domači ustvarjalci z umetniki in znanstveniki in literati svetovne slave in priznanj: ni umetniške pojavnosti, da bi se ne oglasila v Buenos Airesu; ni literarnega simpozija, da bi ga Buenos Aires ne bil deležen; ni znanstvenega dognanja, da bi Buenos Aires ne bil z njim seznanjen; ni bestsellerja, da bi teden, dva po rojstvu ne zagledal dobrega, celo odličnega španskega prevoda v Buenos Airesu.

S kulturno sezono, ki se je predramila na ameriškem jugu, se začinja tudi SLOVENSKA KULTURNA SEZONA v tem Babilonu, kjer se vsi razumemo, da zapojem z Rubén Daríom. Slovenske šole so spet odprle vrata; naši domovi so zaživelí »prosveti in zabavi« z veselo razigranostjo, pa tudi s predavateljsko in diskusijsko živahnostjo. Akademiki se zbirajo v tečajih za aktualno problematiko. Slovenske gimnazije so oznanile novo leto. Baragovo misijonišče in Rožmanov zavod urejata nove jate prihodnjih izobražencev — ameriških otrok slovenskih staršev in slovenskega imena.

K vsemu začinja tudi SLOVENSKA KULTURNA AKCIJA svojo devetnajsto sezono. Devetnajsto delovno obdobje. Ne oznanja velikih stvaritev, ki jih utegne leto roditi (za oznanjanje je časa zmeraj preveč). Začenja novo sezono svoje dejavnosti z zavestjo, da s svežo spočitostjo in zdravo prizadevnostjo skuša nuditi slovenski kulturi — muzam in znanosti — nove dosežke zdomske ustvarjalnosti.

OB OBLETNICI USTOLIČENJA

OB 548. OBLETNICI zadnjega ustoličenja koroških vojvod na Gosposvetem polju je v slovenski oddaji radijske postaje WXEN v Clevelandu, ZDA, govoril bivši dolgoletni ameriški zvezni senator in guverner države Ohio, **Frank J. Lausche**. Med zgodovinskimi reminiscencami na 18. marec 1414, ko je Ernest Železni kot poslednji simbolično prejel vojvodstvo iz ust in rok slovenskega kmeta, sedečega na knežjem kamnu, je ugledni ameriški politik poudarjal daljnosežni pomen tega slovenskega, v tedanji Evropi in svetu edinstvenega, demokratičnega državno-pravnega načela, da vladar lahko vlada samo s privoljenjem vladanih. Senator Lausche je zlasti podčrtal dejstvo, da je za to načelo vedel že Thomas Jefferson, oče ustave Združenih držav, in mu dal izraza v Izjavi o ameriški neodvisnosti 4. julija 1776. To neznano dejstvo je Slovencem

v Ameriki odkril naš zgodovinar dr. Jože Felicijan, vseučiliški profesor v Clevelandu, v knjigi *The Genesis of the Contractual Theory and the Installation of the Dukes of Carinthia* (Zgodovina pogodbene teorije in ustoličevanje koroških vojvod) pred petimi leti. Njegove ugotovitve je vsa strokovna kritika v Združenih državah priznala in sprejela brez pridržkov. Lausche, sin slovenskih priseljencev z Dolenskega, je podoben govor z enakimi poudarki imel v ameriškem senatu kmalu po izidu te epohalne študije dr. Felicijana...

KARDINAL KÖNIG KOROŠKI JAVNOSTI Iz poročila dr. Valentina Inzka:

Krška škofija praznuje letos 900-letnico obstoja. Kot uvod v praznovanje tega jubileja je spregovoril 5. maja 1972 v veliki dvorani Doma glasbe v Celovcu dunajski nadškof kardinal dr. Franc König o temi »Dialog s svetom«.

Kardinal dr. König je zavzel v svojih izvajanjih stališče tudi do koroških problemov ter poudaril, da živita tu že nad 1000 let dva naroda v eni veri in eni Cerkvi. V tem pogovoru med dvema narodoma nikoli ne more iti za to, kdo ima bolj prav ali morda celo za prestiž, temveč vedno samo za pravičnost. Močni ni le dolžan, da je do šibkega pravičen, temveč mu mora nuditi vso pomoč in podporo.

Še prav posebej je izrazil kardinal veselje nad tem, da je izdelala koroška sinoda o sožitju med Nemci in Slovenci v deželi posebno predlogo. Glede dvojezičnosti dežele pa je kardinal dr. König čeljal: »Možno je, da se tu in tam jezikovni položaj nekoliko spremeni. Ostane pa dejstvo, da je bila Koroška v preteklosti dvojezična in bo ostala dvojezična tudi v bodoče.«

Kardinal je s tem jasno izpovedal, da je treba ustvariti v deželi pogoje, ki bodo zagotovili obstanek slovenske manjšine na Koroškem. Ne le to, hotel je poudariti, da je o bodočnosti koroških Slovencev prepričan.

Ob sprejemu, ki je sledil predavanju za predstavnike koroškega javnega življenja, je spregovoril tudi deželni glavar Hans Sima. Navezal se je na kardinalove besede in nakazal osnovne črte deželne politike, ki stremi prav tako po sožitju obeh narodov v deželi kot po sodelovanju v nadregionalnih okvirih. Čestital je škofu dr. Köstnerju, da je posvetila škofijska sinoda posebno sinodalno predlogo prav vprašanju sožitja in sodelovanja Nemcev in Slovencev v deželi. Odkrito je priznal, da prednjači tozadevno Cerkev na Koroškem pred civilno oblastjo, da pa je tudi deželna politika usmerjena v to, da premosti vse jarke nezaupanja in nasprotstva, ki so bili ustvarjeni tekom zgodovine.

Srečanje s kardinalom dr. Königom nam ne bo ostalo le v lepem spominu, njegova izvajanja, piše dr. Inzko, tudi obvezujejo. Še z večjo vnemo se hočemo v bodoče truditi za uresničitev krščanske ljubezni v deželi. Če kje, potem je prav v tem vprašanju potrebna vztrajnost in doslednost. To dokazuje potek sinode. To je potrdil tudi kardinalov obisk na Koroškem.

Legalna ura nekoč in danes

V noči med 27. in 28. majem smo morali pomakniti kazalce na urah za 60 minut naprej. To delamo v Italiji že sedmo leto zapored, to je od leta 1965, ko je parlament z zakonom tako določil in s tem legaliziral uvedbo tako imenovane »legalne ure« čez poletje. Če se malo zamislimo v pomen besed, gre pravzaprav za »ilegalno uro«, kajti legalni čas je določen z mednarodnimi dogovori in se ravna po Greenwichu. Vsak odmik od teh mednarodnih določil morajo države legalizirati z ustreznim zakonom; odtod naziv legalna ura, ki v bistvu pomeni poletni čas.

Kakor vsaka sprememba, tudi uvedba poletne ure vsako leto sproži polemike o njeni umestnosti in koristnosti. Po najnovejših raziskavah javnega mnenja, pretežni večini ljudi tudi po šestih letih preizkušeni še zmerom ni popolnoma jasno, kaj imajo od te spremembe. Prav pred kratkim objavljeni podatki takšne ankete kažejo, da se je 52 odst. vprašanih izjavilo neodločno, 12 odst. je odločno proti legalni uri in 36 odst. se jih je izjavilo pozitivno o njej.

»Legalna ura« ali poletni čas ima tako slabe kot dobre lastnosti. Zagovorniki pravijo, da imajo ljudje s tem na razpolago več dnevne svetlobe, zlasti turisti, in tako lahko prihranijo uro umetne svetlobe, kar da je koristno za njihove oči...

Vzporedno s tem pa nasprotniki poletnega časa trdijo, da tisti, ki imajo deljen delovni čas, delajo v najbolj vročih urah poletnega dne. Kar se avtomobilskega prometa tiče pa pravijo, da je nevarnejši, ker vsi hkrati silijo domov, da bi ujeli še nekaj svetlih minut. Najhujši nasprotniki spreminjanja ure so kmetje, ki morajo ne samo vstajati eno uro prej (zgodaj že vstajajo tudi drugače), ampak tudi delati eno uro več in eno uro pozneje iti k počitku. To je zanje velik telesni napor in to v še najbolj vročih mesecih povrh. Poletni čas skratka prehudo posega v naravni biološki ritem ne samo ljudi in kmetovalcev še posebej, temveč tudi živine, katera vstaja in lega s soncem. Ni je sile, ki bi jo prisilila, da bi se ravnala drugače. Zato morajo kmetje molzti krave še v temi in jih tako nadlegovati v nepravem času, ko niso še vse hrane spravile v mleko, ker jim tako ukazuje »legalna ura«.

Znanstveniki pa od svoje strani pripominjajo, da poletni čas prizadeva ne samo kmete in živino, marveč tudi prebivalce mest. Takole pravijo: nenadoma morajo pre-

iti na nov način življenja, a komaj se novosti dobro privadijo, pride jesen in se morajo spet privajati staremu urniku. Tistim, ki govorijo, da je zdravju koristno, če ljudje vstanejo eno uro prej in vdihavajo svež jutranji zrak, odgovarjajo: dandanes je zrak v mestih že tako pokvarjen, da zaradi tega res ni vredno polniti pljuč z njim eno uro predčasno.

Tudi gospodarska koristnost legalne ure je dvorezna. Po eni strani je res, da povprečen porabnik električnega toka prihrani v tem času okrog 500 lir pri elektriki. Po drugi strani pa imajo elektrarne izgubo, ker pač manj toka prodajo. Izračunali so, da te izgube znašajo poleti 8 milijard, davkarijo pa 4 milijarde lir.

Največ težav s poletnim časom imajo italijanske železnice in letalske družbe, ker morajo »loviti« vozne rede evropskih držav, ki ne uvajajo poletnega časa. Letalske družbe morajo štirikrat na leto spremeniti vozni red: dvakrat skupno z drugimi evropskimi družbami (1. aprila in 31. oktobra), dvakrat pa zaradi uvedbe poletnega časa.

Nekaj zgodovine o poletnem času

Po pregledu dobrih in slabih strani legalne ure, poglejmo nekoliko zgodovino o njenem izvoru. — Idejo o poletnem času pripisujejo Benjaminu Franklinu: leta 1784 je v nekem članku predlagal, naj bi v ZDA trgovine odprli in zaprli eno uro prej ter tako prihranili sveče. V naslednjih 130 letih je bilo več podobnih predlogov za spremembo urnikov v poletnih mesecih.

Ko je izbruhnila prva svetovna vojna, so države začele varčevati na vseh področjih. Tako so leta 1916 uvedli poletni čas v Nemčiji, Angliji, Italiji in drugod, da bi prihranili premog, potreben za proizvodnjo električne energije. V Angliji so jo menda najdlje ohranili, tako po prvi kot po drugi svetovni vojni. V Evropi jo ima danes le še Italija, a prav gotovo ne iz varčevalnih razlogov, ampak zato, da bi turisti več potrošili. Franklinova zamisel iz leta 1784, da bi z uvedbo poletnega časa prihranili na svečah, je dejansko doživela pravcati smiselni preobrat, pa čeprav skušajo nekateri opravičiti uvedbo »legalne ure« v poletnih mesecih z varčevalnimi razlogi pri uporabi električnega toka. Vsi pa vemo, da so dandanes razlogi drugačne narave, ker so tudi razmere drugačne.

Ob obletnici smrti

»gospoda Ivana«

»Dobro jutro,« sem zapela vsako jutro pred cvetočim vrtom sredi naše ulice. Če ni bilo odgovora, sem se povzpela na prste, in če še to ni pomagalo, sem stekla mimo rožnih grmov do vrtnih vrat. »Tamle je! — Dobro jutro!« »O, Anka, greš v šolo?«... se je oglasil prijeten bas. To je bil ves najin »pogovor«, a meni se je vendarle zdelo, da mi je za ves dan podaril nekaj lepega, toplega.

Gospod Ivan. Tako so mu rekli vsi Openci, čeprav so dobro vedeli, da je to profesor Ivan Sosič. A bil je eden izmed njih. Govoril je vedno v openskem narečju, da jim je bil bliže, bolj razumljiv, bolj na razpolago za nasvet, za ljubezniv pogovor ali samo prisrčen pozdrav.

V nekem potopisu sem brala, da so prebivalci mesteca Assisija še vedno izredno dobri ljudje, čeprav je preteklo že nekaj stoletij, odkar je živel med njimi svetnik, sveti Frančišek, ki so mu bili vsi ljudje bratje. Tudi v naši ulici je tako, kot da stopa še vedno po njej gospod Ivan, miren, nevsiljiv, s tisto svojo preprosto dobroto, ki jo more pričarati na obraz samo veličina duha. Kadarkoli stopim v našo ulico, imam občutek, da sem že doma, da sem pustila za seboj vse grobosti in neusmiljenost sveta. Pozdravljam se z ljudmi, smehljamo se in nič hudega ne mislimo drug o drugem. Veseli smo, če komu življenje prinese kaj lepega, in smo z vsem srcem pri tistem, ki ga zadene kaj hudega.

Ko sem odrasla ljudski šoli, sem pogosto videla gospoda Ivana v verandi z velikimi okni. Sedel je pri kakem openskem študentu in mu zabijal v glavo matematično ali kako drugo modrost. Ure in ure je predsedel z njimi; toda če je kaka mama naročila, naj vendar že gospod pove račun, se je razhudil: »Boš tiho! Te bn zapodu, znaš!«

Včasih je sedel tam tudi s starejšimi študenti in igral šah. Vedel je, da dostikrat biti mlad še ne pomeni biti srečen. Dobro je čutil vihar v mladem človeku, a ni nič izpraševal. Ko sem šla mimo, je bil še dan, a ko se je mladenič pomirjen dvignil in odšel, je bil spet dan — naslednjega dne. Gospod je imel takrat že preko sedemdeset let in mu najbrž ni bilo lahko vztrajati do jutra.

Ko je bil sezidan Finžgarjev dom, so ga prosili, naj bi imel otvoritveni govor. Zelo rad je sprejel, kajti vesel je bil, da se bo nekje zbirala slovenska mladina, se izraževala in črpala moralno moč. Za otvoritev je sestavil dolg lep govor, ki ga je govoril v openskem narečju, da je beseda lahko našla pot prav do sleher-

Mladinski socialni dan

Mladina želi izboljšati svet. Kri-vice jo bolijo. Zahteva spremembe. Seveda ni mogoče reči, da je to mišljenje pri vseh občuteno. Mnogi nanj v poznejšem življenju pozabijo. Vendar morejo le iz takega vzdušja vzkli-ti pobude za dejanske spremembe. To vzdušje je treba gojiti. Ne sme ostati le nejasno čustvovanje, modna retorika.

Socialni čut je pri naši katoliški mladini prav tako razvit, kot pri drugi. Vendar v večino naših organizacij še ni prodrlo spoznanje, da je treba socialne teme prav tako temeljito in pogosto obravnavati kot kulturne, politične, športne in druge. Izgrajena osebnost obvlada tudi socialna vprašanja in jim išče rešitve. Za to je potrebno izobraževalno in stvarno delo.

Prispevek k vzbujanju zanimanja za socialna vprašanja je tudi mladinski socialni dan. Na njem se zvrstijo predavanja in razprave, ki naj jih potem udeleženci še preučujejo in rešujejo.

Letošnji mladinski socialni dan, ki je bil 14. maja v Bazovici, je že drugi tovrstni poskus. Letošnja udeležba priča o večjem zanimanju, vendar je bila še vedno prenizka. Dan so namreč pripravile štiri mladinske skupine (Slovenski kulturni klub, Mladinska skupina, Slovenske tržajske skavtinje in Slovenski tržaški skavti.) Mogoče je bil tudi čas nepri-merno izbran.

Jutranji spored je obsegel sv. mašo in predavanje študentskega asistenta Rudija Koncilija iz Ljubljane o socialnem nauku v sv. pismu. Popoldne sta predavala sindikalist Ljilij Valenčič (Slovenski delavci in italijansko sindikalno gibanje) in soc. delavec Ivan Buzočan (Problem odtujevanja slovenskih delavcev narodni skupnosti in jeziku). Vsa predavanja so bila skrbno pripravljena in sodobna, tudi predavatelji so bili vsi mlajši. Nakazana vprašanja so številna in boleča ter zahtevajo osebno spreobrnitev in pogumno delo. Do pravih zaključkov na socialnem dnevu samem ni prišlo, pobud pa je mnogo in dela za vse.

Jambor, glasilo naših skavtov in skavtinj

Te dni je izšla 8. številka razmnoženega glasila tržaških skavtov in skavtinj. V preteklosti je bilo že nekaj skavtskih izdajateljskih izkušenj, ki pa so s časom usahnille. Osem do sedaj izdanih številka pa priča o resnem prizadevanju za dobro skavtsko glasilo, rednem izhajanju in še kar številnih sotrudnikih. Če pregledamo Jambor, opazimo, da prevladujejo članki o skavtskih spretnostih, o preteklosti, o naravi, o verski razgledanosti. Šele v zadnjih številkah prihajajo do izraza pogledi o sodobnih splošnejših vprašanjih, o odnosu skavtov do politike, socialnega dela. V listu so nekatera stalna zaglavja: Volčiči in veriverice s članki za najmlajše bravce, Novice doma in po svetu s skavtsko kroniko, narečna poročila šaljivega Brenclja, Narava s prikazovanjem kraškega rastlinstva, zvezd in ptičev, Dopisi, poglavja iz zgodovine tržaških skavtinj in skavtov ter predvojnih skavtov v Sloveniji, in seveda križanke in smešnice. Poleg tega so v listu poročila, duhovne misli, poljudnoznanstveni prikazi, športni članki, razgovori in drugo.

Oblika je še kar prikupna, vsebina zanimiva. Vse seveda ni odlično, a na to opozarjajo že kritični dopisniki, zato pa glasilo dobro opravlja svoje poslanstvo kot vez med člani, glasilo za njihove poglede in dopolnilo k rednemu delovanju na sestankih.

Kdaj drugič bo treba spregovoriti še o drugih mladinskih glasilih, ob tej priložnosti pa je treba vsaj omeniti glasilo goriških skavtov in skavtinj Planiko, ki že več let redno izhaja, in obnovljeno glasilo slovenskih tabornikov v Italiji, Modri val, ki izhaja občasno.

Ivo Jevnikar

nega srca. Še danes ga vidim. Vidim tresoče se roke, ki so bile v pravem nasprotju z obrazom, ki je sijal v naravnost mladostnem navdušenju, ko je znova in znova poudarjal, kakšno moralno moč pomeni za človeka to, da ostane zvest materini besedi in narodnim tradicijam.

V zvezi s tem govorom mi prihaja na misel droben spomin, tako značilen za gospoda Ivana. Kmalu po proslavi sem obiskala gospo Anico, ki je dolgo stanovala v našem delu ulice, zdaj pa se je preselila prav na drugi konec. Bolele so jo noge in ni mogla več iz hiše. »Kako škoda, da niste mogli na proslavo,« sem ji rekla, »govoril je gospod Ivan.« »Sem ga slišala, sem ga vseeno slišala, vse vem, kako je bilo,« se je vsa zadovoljna smehljala. »Odkar ne morem več ven, med ljudi, pride gospod Ivan vsak teden enkrat sem in mi vse natančno razloži kaj se godi po vasi. Tudi svoj govor mi je povedal, od začetka do konca.« Ganiło me je, kajti njemu je bilo vsako razkazovanje in častihlepje popolnoma tuja slabost. Isto usmiljenje in potreba po človeški vzajemnosti sta bila vzrok, da se je udeležil slehernega pogreba v vasi. Vsakega, še tako ubogega sovaščana, je pospremil na njegovi zadnji poti proti pokopališki kapelici.

To je bil gospod Ivan. Ko mi je še kot majhni šolarki sestra povedala, da je gospod Ivan po poklicu profesor in da obe moji sestri uči v gimnaziji, sem bila neprijetno zadeta. Profesor mora biti vsaj malo zoprni, ne? »Oh ne, Anka,« mi je rekla sestra, »gospod je bil vedno tak, kot ga vidiš ti. On je meril veličino človeka po tem, koliko je pripravljen napraviti za svojega sočloveka. Vedno nas je učil samo dobrote.«

Meseca maja lani, ko je vrt pred belo hišo kar žarel od sijočih barv, gospoda Ivana ni bilo iz hiše. Vrata so bila trmasto zaprta. Kaj se je zgodilo? Zvedeli smo, da so gospoda Ivana odpeljali v bolnico. Napeto smo čakali novic. »Nič hudega ni,« smo izvedeli in si oddahnili. Razveselilo nas je tudi, da so mu bolniške strežnice, te dobre poznavalke ljudi, takoj nadele vzdevek Janez Triindvajseti. Potem pa so začele prihajati hude novice, vedno hujše. Gospod Ivan se ne bo več vrnil. Vrnil se je: k večnemu počitku, na vrt, kamor je spremil toliko svojih sovaščanov.

Bila je lepa majniška nedelja, ki pa bo ostala v openski zgodovini zapisana kot črn dan. 23. maj 1972. Vse Opčine so se zgrnile okrog cerkve, da bi se poslovile od gospoda Ivana. Iz mesta je prišla prava množica ljudi, kakor na dan Marijine procesije v septembru, s to razliko, da so bili zdaj zbrani povečini mladi ljudje. Njegovi bivši učenci, ki so prišli, da se mu zahvalijo za to, kar jim je dal, zgled poštenja in dobrote. Nisem se mogla premagati, da ne bi čutila velikega zadoščanja: »Kako je prav, da je prišlo toliko ljudi, da je vse tako slovesno...« Nenadoma sem se zavedla, da postaja temno okrog mene. O Bog, kako črni oblaki... Prve kaplje — nato vedno bolj pogoste. Dež je začel udarjati po cvetju v vencih in po razjokanih obrazih njegovih domačih. Množica se je začela umikati. Jaz pa sem stala tam, gledala, in od srda zajokala. »Ni prav, ni prav!« sem ponavljala. Nenadoma se mi je zazdelo, da vidim smehljajoči se obraz gospoda Ivana, kot sem ga videla tolikokrat v njegovem vrtilčku. A smehljaj se je nekako v zadregi, kot bi hotel reči: »Ma, Anka, ma jes tega ne maram. Govori, toliko rož, tolko naroda... Ma jes tega nism bil vajen...«

To je res, gospod Ivan. Torej je ta nevihta že plačilo za njegovo veliko dobroto in poštenje.

ANKA PETERLIN

šport

TRST, TRŽAČANI IN TRIESTINA

Bilo je v nedeljo 28. maja pozno popoldne, a sonce je stalo še visoko na obzorju zaradi poletne ure, ponoči smo zaradi tega spali uro manj, vendar je praznik pregnal spanec. Po mestnih ulicah, ki so se počasi začele prebujati po popoldanski puščobi, je naenkrat izbruhnilo veselje, kot da bi nekdo sprožil skrivnosten vzvod, kajti vidnega razloga za tako razpoloženje ni bilo opaziti. Na desetine avtomobilov je v ritmu skandinavega trobljenja začelo krožiti po ulicah, gruče ljudi so se začele zbirati na strateških točkah mestnega življenja kot so Oberdanov trg, Akvedot in Portica. Nad vsemi so plapolale rdeče zastave z znakom na sredi. Zgodnji turisti, ki so se pri nas ustavili na poti v Sredozemlje, so nemara mislili, da gre za zapoznelo prvomajsko manifestacijo. Niso mogli vedeti, da je rdeča zastava z belo helebardo prapor našega mesta in njegove nogometne enajstorice — Triestine. Po radiu je bila namreč sporočena vest, da je Triestina zmagala na gostovanju v Schiu in si tako izbojevala pravico do nastopanja v tretjeligaškem prvenstvu. Enoletna mora v četrti ligi se je končala.

Triestina je morala proslavljati zmagoslavje daleč od matičnega igrišča. Vendar v Schiu ni igrala na tujem. Nad tri tisoč tržaških navijačev je preplavilo mesto ce ob vznožju predalpskega hribovja. Meščani Schia, navajeni na nedeljsko popoldansko ohlapnost, so onemeli pred pisanimi kohortami, ki so se po avtocesti privalele iz Trsta. Pred igriščem in v stranskih ulicah se je za parkirni prostor porivalo 32 avtobusov in nič koliko osebnih avtomobilov s tržaško registracijo. Navijači Triestine so poglavje zase, bili bi edinstveno torišče za kakega preučevalca psihologije množic. V Italiji je četrta liga nekaj patetičnega, nekaj med nogometnim otroškim vrtcem in zavetiščem za onemogle nogometnaše. A ljubezen, ona prava, ne pozna meja in je slepa: Tržačani niso zapustili svoje enajstorice, nasprotno, v najtežjih trenutkih so jo podprli z bodrenjem in prefiranimi hvalnicami. Na stadion pri Sveti Ani je za tekmo proti Montebelluni prihitelo skoraj 15 tisoč navijačev, od katerih vsaj polovica sploh ni vedela, kje pravzaprav leži tale Montebelluna.

Za Triestino letošnje prvenstvo ni bilo lahko, spričo slabih psiholoških pogojev, ki so se na začetku sezone kot oblaki zgrnili nad moštvo. Čeprav so bili prepričani in temu primerno nastrojeni, da bodo nasprotnike naravnost pregazili, so Tržačani začeli z dvema remijema. Psihološki šok za vse. Najbolj kritičen trenutek je nastopil 19. decembra, ko je imelo tržaško moštvo kar pet točk zaostanka za vodečo Mestrino. Upi o prestopu v višje prvenstvo so začeli plahneti. Potem se je začelo zelo dolgo zasledovanje in Triestina je prvič osvojila vrh lestvice 19. marca. 14. maja je imela tri točke prednosti nad Mestrino in Bocnom. Napredovanje ni bilo več le sen. A prav v predzadnjem kolu so Tržačani po nerodnosti in zaradi nemarnosti izgubili točko na domačem igrišču proti Montebelluni. Stanje: Triestina 50 točk, Mestrina 48, Bocen pa se je umaknil v ozadje. O prestopu

v C ligo je torej odločalo zadnje kolo. Športna usoda se je poigrala s Tržačani in jih hotela držati na niti prav do konca: kaznovala jih je, ker so bili marsikdaj nekoliko lahkomišelnih in ošabnih.

Kdo so bili protagonisti prvenstva? Trener Petagna, večkrat po pravici izžvižgan zaradi naivnih tehničnih spodrsrljajev, a moštvo je le privedel do cilja. To je poglavitno. Vsi igralci: Brusadelli, Macchia, Cantagallo, Frigeri, Vastini, Del Piccolo, Schicolone, Bertoli, Marini, De Gasperi, Rizzato, Moretti, Truant, Rakar, Tumiat, Riva, Cesero, D'Ambrogio in Braico. Vsega skupaj devetnajst fantov. Najuspešnejši med njimi je bil Marco Vastini, ki je zabil 13 golov. Vendar ni najboljši igralec, prekašajo ga Brusadelli, Rakar, Marini in še nekaj drugih. Najbolj požrtvovalen pa je bil prav gotovo kapetan Romano Frigeri, 36-letni branilec, ki se je vsako nedeljo prepotil do mozga.

Kaj pa zdaj? Dobro, jeseni čaka Triestino tretja liga. Govoriti o drugi je preuranjeno. Želeli bi solidno prvenstveno sezono 1972-1973, nakup nekaterih dobrih igralcev, pametno bero v domačih mladinskih vrstah. Nato bo Triestina spet zablestela. Tržaški navijači to zaslužijo.

S. K.

Pozdrav in srečno pot

Kmalu bodo vsa naša šolska poslopja prazna, razbežali se bomo na vse vetrove.

Srečno vsem našim maturantom, ki se bodo srečali v tem in prihodnjem mesecu s komisijami in dokazovali svojo zrelost. Potem pa tudi vam srečno pot na počitnice! Na sonce in zrak, s pesmijo in vriskom na ustnih in v srcu.

Kdor bi se želel udeležiti letovanja v avgustu v Ukvah, naj to čimprej javi vodstvu SKK v ulici Donizetti 3/I.

Ko otrok začenja govoriti

Družinsko okolje ima odločilen vpliv na razvoj otrokove govorice. Otrok ima že ob rojstvu vse potrebno, da lahko loči zvoke, oblikuje besede in razume njihovo simbolično vrednost. Zato se mora učiti živega jezika v svojem naravnem okolju po postopnem procesu, tako da povezuje nek predmet — ali dejanje — z nekim določenim zvokom ali skupino zvokov. Zato je važno, da mati in ostali, ki se z njim ukvarjajo, veliko govorijo otroku, vsaj od 8. meseca dalje. Njihove besede mu bodo model za lastno govorjenje. Začetek otrokovega govorjenja pa ni prva beseda, marveč so že njegov jok, kriki, grgranje, čebljanje in nasmeh prvi načini njegovega izražanja. Polagoma se neartikulirani zvoki oblikujejo, začne izgovarjati zloge in — končno! — izusti prvo besedo. Takrat nastopi trenutek, ko se navadno vsi, ki se ukvarjajo z otrokom, »potočijo«. Namesto da bi otrok oponašal starše, začno ti oponašati otroka in ponavljati besede, ki jih je otrok popačil. V pogovoru med otroci in starejšimi je vse polno pomanjševalnic in ljubkovalnih oblik, besednih in slovničnih deformacij, kot bi se bali, da bi se otrok naučil odraslo govoriti. Za otroka je seveda razumljivo, da otroško ljubko pači besede, manj razumljivo pa je, da se v tem »otročkem« jeziku potem pogovarjajo tudi odrasli. Pa tudi pametno ni, saj ima otrok na razpolago, da se uči, samo posnemanje odraslih...

Prav tako pa tudi ni prav, če starši pretiravajo v drugo smer: da namreč stalno popravljajo napake v izgovorjavi ali slovnicu, posebno še, če to delajo z ironijo, pa čeprav do brohotno.

Najbolje bo torej, če se odrasli držijo svojega naravnega načina govorjenja. Svoj pogovorni jezik naj v začetku poenostavijo, kolikor je potrebno, vendar ne na škodo naravnosti in spontanosti. Otrok se bo na ta način najlažje naučil besed, slovnic in sintakse.

za
sodobne
žene

in dekleta

Jagode - sadež tega letnega časa

V zadnjem času se vedno bolj širi gojenje jagod, tako da jih je v teh mesecih veliko na razpolago po sorazmerno nizki ceni. Jagode imajo v sebi precej železa in vitamina C. Ker jih vedno serviramo z limono, vinom, smetano ali kako drugo slaščico, se njihova hranilna vrednost še poveča. Vendar jagode odsvetuje tistim, ki imajo bolna jetra! Prav tako ne smejo jesti jagod tisti, ki jim jagode povzročajo izpuščaje na koži (posebno otroci). Lahko pa poskusijo navaditi organizem na jagode postopno, tako da začno z eno jagodo na dan. Poleg gojenih imamo tudi prave gozdne jagode. Zapičimo si, da imajo te več vitaminov v sebi in da zato upravičeno stanejo več.

Jagode s smetano. V stepeno oslajeno smetano vmešamo jagode. Razdelimo v čaše. V smetano zapičimo dva biskvita v obliki paličice (cialde). Če imamo vanilijev sladoled, lahko damo v čašo najprej sladoled, povrhu pa smetano z jagodami.

Jagodna slaščica s kremo. Za tortno dno iz krhkega testa: 250 gr moke, 150 gr surovega masla, 70 gr sladkorja, 1 jajce, 1 žličko pecilnega praška, ščepec soli.

Za kremo: 4 rumenjaki, 4 dl mleka, 120 gr sladkorja, 3 žlice moke, 1 kozarček marsala, jagode.

Vmesite testo iz navedenih sestavin. Razvlecite testo in pokrijte z

njim dno tortnega modela (namazane s sur. maslom) in dva cm visok rob. Pecite v srednje vroči pečici 20 min. Medtem pripravite kremo: rumenjake in sladkor dobro zmešajte z električnim mešalcem, dodajte marsalo, moko in polagoma mleko. Postavite na nizek plamen in mešajte, dokler ne zavre. Odstavite in počakajte, da se ohladi. Napolnite s kremo tortno dno, ki se je medtem speklo in ohladilo, in okrasite s svežimi jagodami. Povrh lahko potrese te nastrgani kokos.

Jagodni sladoled. 600 gr jagod, 350 gr sladkorja, 3 dl vode, sok dveh majhnih pomaranč in ene limone. Sladkor stopite v vodi, naj vre 2-3 min., nato ohladite. V električno žvrkljo (frullatore) dajte sirup, gozdne jagode, sok pomaranč in limone in žvrkljajte. Zmes dajte v skledico za led in pustite v freezerju eno uro ali več, da se strdi (termostat naj bo na maximum). Vzemite skledico iz hladilnika, prevrnite zmrznjeno zmes v električno žvrkljo in spet dobro prežvrkljajte. Nato postavite skledico z zmesjo zopet v freezer in čez eno uro lahko servirate sladoled, ki mu lahko dodate stepeno smetano.

Še nekaj nasvetov gospodinji

Sir se hitro posuši v hladilniku. Da ostane mehak in da ohrani svoj okus, je bolje, če ga zavijemo v aluminijast papir ali v krpo namočeno v belem vinu.

Jajca postavimo v hladilniku s koničastim koncem navzdol. Poleg tega si zapomnimo, da se beljak ne ohrani v hladilniku več kot šest ur potem, ko smo jajce razdelile. Rumeljak pa bo ostal uporaben še dva dni, ne da bi se posušil, če ga bomo prekriale z malo vode.

Hladilnika ne smemo preveč napolniti, če hočemo, da bo dobro deloval. Zrak mora krožiti med stvarmi, ki so v njem. Čim bolj je hladilnik poln, na tem nižjo temperaturo mora biti vključen termostat in tem več elektrike porabi. Hladilnika ne zamenjajmo za shrambo: meso in ribe v konzervah, salame, sir, krompir, korenje, zelje, itd., vse to se bo boljše ohranilo v hladilnem prostoru, a izven hladilnika.

STATUT O PRAVICAH DELAVCEV NA DELOVNEM MESTU

Eden izmed glavnih zakonov, ki jih je italijanski parlament izglasoval v komaj minuli zakonodajni dobi, pred zadnjimi volitvami, ko so bili na vladi demokristjani in socialisti v koaliciji leve sredine, je prav gotovo Statut o pravicah delavcev.

Da bomo lažje razumeli pomen tega zakona, naj omenimo samo nekatere krivične pojave, ki so se odigravali na delovnih mestih, tovarnah in podjetjih. Mnoga podjetja so že pri sprejemanju delavcev v službo poizvedovala ne samo o njihovih poklicnih sposobnostih za delo, ampak tudi o njihovem ideološkem, verskem in političnem prepričanju. Če to ni bilo v skladu z mišljenjem delodajalca, ga ta enostavno ni sprejel v službo. Istotako je lahko gospodar pri že zaposlenih v podjetju, bojkotiral tiste delavce, ki so si upali kritizirati slabe delovne pogoje v tovarni ter odkrito nastopati proti raznovrstnim krivicam in si prizadevali za doseglo boljših gnotnih in socialnih pridobitev.

V prvi vrsti so takemu neomejenemu in večkrat muhavemu postopanju gospodarja bili izpostavljeni člani delavskih sindikalnih organizacij. Tako imamo nešteto primerov, ko so bili aktivni sindikalisti odpuščeni iz službe, ali pa v najboljšem primeru premeščeni v drug oddelek; s tem so bili onemogočeni v svojem prizadevanju za osveščanje delavske skupnosti v tovarni in v svojem boju za delavske pravice.

Da bi preprečili take pojave, omenjeni zakon natančno določa tako splošne predpise o zaščiti osebne svobode in dostojanstva delavca, kakor svobodo sindikalnega organiziranega udeleženja na delovnem prostoru.

Med predpisi splošnega značaja naj omenimo samo glavne. Prvi člen zakona izrecno poudarja, da imajo vsi delavci pravico svobodno izraziti na delovnem mestu svoje politično, sindikalno in versko mišljenje in prepričanje, in zato je strogo prepovedana kakršna koli kontrola v tem smislu, tako pred sprejemom v službo kot tudi potem. Prav tako je prepovedana uporaba audiovizivnih sredstev (mikrofonov, televizijskih oči, slikanja itd.) za nadzorovanje delavcev na delovnih mestih, razen če niso ta sredstva neobhodno potrebna iz tehničnih ali varnostnih razlogov.

Delodajalec ne sme na lastno roko raziskovati verodostojnosti bolezni, ko je delavec odsoten zaradi bolezni ali pa zaradi poškodb pri nezgodah na delu. To funkcijo lahko opravljajo samo javne bolniške zavarovalne ustanove, za kar jih lahko delodajalec izrecno naprosi.

Prepovedana je vsaka osebna kontrola nad delavci, razen v posebnih primerih, ki so določeni sporazumno s sindikalnimi delavskimi organizacijami, in to samo ob izhodu iz tovarne ter na način, ki garantira osebno delavčev dostojanstvo in diskretnost.

Prav tako je delavcem zagotovljena pravica, da po svojem zastopstvu kontrolirajo uvedbo vseh varnostnih predpisov proti nezgodam na delu in lahko v tem smislu predlagajo potrebne ukrepe za zaščito svojega zdravlja in telesne varnosti.

Poseben člen je posvečen delavcem, ki še študirajo. Za te so predvidene posebne olajševalne možnosti za obiskovanje šole in za opravljanje izpitov.

Če v okviru podjetja deluje kakšen kulturni, rekreativni ali podporni organizem, mora v odboru, ki vodi te organizme, prevladovati večina delavskih zastopnikov.

Glede na sindikalno svobodo zakon jasno poudarja, da mora biti vsem delavcem zagotovljena pravica, v notranjosti delovne ustanove, da se sindikalno organizirajo, da se v sindikat vpišejo in da se tudi sindikalno udeležejo. Zato je tudi neveljaven vsak ukrep glede zaposlitve (odpust, premestitev, kazni, napredovanje ali nazadovanje, itd.), ki bi bil zavestno pogojen od pripadnosti ali nepripadnosti delavca tej ali oni sindikalni ali politični organizaciji.

Statut tudi podrobno določa načine, kako mora biti delavcu, ki je bil žrtev diskriminacije, povrnjena moralna ali gnotna škoda, zlasti v primeru krivičnega odpusta iz službe.

Važni so še predpisi o zborovanju delavcev in o prostorih za sindikalno udeleženje.

Delavci imajo pravico, da zborujejo v prostorih delovne ustanove, tako izven delovnega urnika, kakor tudi med delovnim urnikom samim, a to le za skupnih 10 ur letno. A te ure morajo biti normalno plačane. Delodajalec mora oskrbeti tudi lokale za delovanje sindikalnih organizacij in za sestanke. Pri podjetjih z več kot 200 zaposlenimi morajo biti ti prostori stalni, če pa jih je manj, samo za čas sestankov.

Zakon predvideva za kršilce tudi zelo visoke denarne globe, za hujše prestopke pa celo zaporne kazni.

To je samo nekaj osnovnih pravic, ki jih Statut predvideva in ki si jih je delavski razred s težkimi žrtvami priboril. Prav bi bilo, da se na delovnem mestu tudi izvajajo, kajti znano je, da se delodajalci premnogokrat na zakonske predpise kratkoma poživljajo. Zato je edina pot za delavca ta, da se aktivno uvrsti v delavske sindikalne organizacije, ki ga bodo tako tudi z večjo močjo branile pred krivicami na delovnem mestu.

Ivan Buzečan

VLADIMIR KOS

Nič novega na Vzhodni fronti?

Mislite, da ni nič novega na vzhodni fronti —
ker sonce našim ladjedelnim
ne pade z rok ...

Mislite, da ni nič novega na vzhodni fronti —
ker znoj upógnjenih do riža brazd
kapljá srebró ...

Mislite, da ni nič novega na vzhodni fronti —
ker zvon ponuja s streh Vstajenja dan
za Tokio...

Toda
v naša polja,
stisnjena med krik, goró in morje,

se vrača
vsako noč srcá
hudič domov.

Toda
vaše lučke v oknu dalj še plapolajo?
Pod težkimi trepalnicami pametnih devic...



Mladinski zbor iz Mačkovelj poje, vodi Ljuba Smotlak

Ob 10. prazniku češenj v Mačkovljah

Mladina in ostali prosvetni delavci, ki kulturno delujejo v okviru Slovenske prosvete v Mačkovljah, so letos že desetič priredili Praznik češenj. Za to priložnost so tudi pripravili ustrezen in bogat kulturno-zabavni program, ki je obsegal številne pevske zборе, mlade harmonikaše in še druge pevske skupine in glasbene ansamble.

Prijetno sončno popoldne je privabilo v nedeljo 21. maja izredno veliko ljudi na običajni prostor sredi narave, kjer je vsakoletni Praznik češenj. Poleg pevskih in glasbenih točk so prireditelji ob letošnjem jubileju želeli poudariti 10-letno tradicijo praznika ter njegov pomen za splošno prosvetno rast slovenske narodne skupnosti pri nas. To misel so poudarili tudi priložnostni govorniki. Pozdrav udeležencem in nastopajočim je izrekel dr. Alojz Tul, ki je poudaril zlasti **nemajhne materialne in druge žrtve za uveljavitev praznika v sedanjem obsegu.**

Šolski ravnatelj prof. Aldo Štefančič pa je po zahvali mladini, da se udeležuje pri kulturnem delu, med drugim dejal: »Kot zamejski Slovenci se ne smemo pustiti uspavati in pogoltniti od današnje zmaterializirane ter industrializirane družbe, ampak se moramo čimbolj strnjeno zbirati na takih in podobnih prireditvah, se spoznavati in gojiti medčloveško družabnost. Včasih je bil slovenski človek poln fantazije in načrtov za prosvetno delovanje; danes je v tem pogledu težje, ker splošno okolje, ki nas obdaja, pospešuje v človeku duhovno in družabno lenobo. Vendar pa ne smemo pozabiti, da kljub velikim izumom, ogromnim strojem in vsestranskemu tehničnemu napredku, ostaja vendar človek tista gonilna sila, ki z umom svojega duha in dejavnostjo svojih rok usmerja in vodi ves ta razvoj.

Kako je z nami danes? Zavedati se moramo, da nevarnost ni največja takrat, ko vladata sila in teror. Največja nevarnost za obstoj nekega naroda je tedaj, ko v

TRIJE PRAZNIKI SLOVENSKE PROSVETE

njem popušča odporna moč, ki jo vzdržuje narodna zavest. Zato je za uspešno delo in sam narodni obstoj potrebna enotnost hotenj med nami, živa narodna zavest ter praktično uveljavljanje in ohranjanje materinega jezika tako v privatnem kot v javnem življenju.«

O nastanku, pomenu in razvoju Praznika češenj pa je spregovoril dr. Stanko Janežič, ki je bil eden prvih pobudnikov za tovrstno prireditev. Dejal je:

Leta 1963, ob prvem prazniku češenj v Mačkovljah je bila pomlad kakor letos. Le manj dežja in več sonca je nosila s seboj. In več češenj je zorelo po njivah in pašnih. Sonce in zelenje dreves in trav in rdečina prvih češenj so me večkrat izvabili iz hiše in s ceste na ta tihočni grič, od koder je tako lep pogled na mačkovljsko vas, na osapsko dolino in Tinjan, na Prebeneg in Socerbski grad, na Breg in svet vsenaokoli. Ali ne bi bil tu najlepši prostor za praznik pomladi, ki bi mu lahko dali ime Praznik češenj zaradi prvih rdečih vaških sadežev, s katerimi bi mogli postreči vsem, ki bi hoteli priti poslušat domačo pesem, slovensko besedo in vesele melodije kitare, harmonike in drugih glasbil? Tudi pristna domača kapljica bi naj po svoje pripomogla k dobri volji bližnjih in tudi daljnjih gostov.

Zamisel je dosegla uresničenje. Ne brez težav, zdvajanj in tudi nasprotovanj. Ko je bilo razvidno, da je poskus uspel, pa se je vas kar navdušila zanj in po nekaj letih je bilo jasno, da mora Praznik češenj postati in ostati tradicija za dolgo dobo.

Komu je Praznik češenj namenjen, kaj naj bi pomenil in kakšen bi naj bil njegov razvoj?

Že takoj v začetku je bil Praznik namenjen vsem domačim vaščanom in okoličanom in vsem tržaškim Slovencem. V privlačni obliki bi naj krepil ljubezen do slovenske besede in kulture, do domače zemlje in vseh človečanskih vrednot, obenem pa bi naj prinašal pristno veselje, ki ga je danes na splošno tako malo. Pritegnil bi naj tako mlade kot srednji rod, pa tudi starejše. Vse, brez ozira na starost in nazor, bi naj povezoval v veliko, raznoliko, vendar nekje med seboj usklajeno družino. Program naj bi bil tak, da bi vsak našel v njem nekaj svojega, nekaj, kar ga bo na praznik navezovalo, da se mu zlepa ne bo mogel odreči.

Čas teče naprej, razmere se spreminjajo, življenje zadobiva vsaj deloma nove oblike. Prireditelji Praznika češenj, posebno mladina, morajo zaznavati utrip časa. Prvi zamisli praznika naj bi ostali zvesti, obenem pa bi ga naj iz leta v leto izpopolnjevali in prilagajali vsakokratnim okoliščinam.

Moje sedanje službeno delo v glavnem poteka nekoliko daleč od tod. Vendar se rad povračam med vse tukajšnje poznanec in prijatelje. Vsepoposod, do koder seže moja govornica ali pisana beseda, znova in znova naglašam enotnost slovenskega duhovnega, kulturnega, narodnega prostora.

Zato sem se z veseljem odzval vabilu in se iz Maribora pripeljal na letošnji deseti Praznik češenj v Mačkoviče. S to svojo besedo bi se rad zahvalil vsem tistim, ki so pri Prazniku češenj na tak ali drugačen način sodelovali skozi dobo desetih let. Rad bi posebno vsem letošnjim sodelavcem in udeležencem izrekel topel pozdrav in jim vlij nekaj spodbude v srce.

Človek res ne živi samo od kruha, temveč tudi od mnogih duhovnih in kulturnih vrednot. Človek ne more živeti osamljen, temveč oprt na družinsko, vaško, občestveno versko in predvsem tudi narodno skupnost.

Človek se mora včasih otresti vsakodnevnih skrbi, prisluhniti mora prijatelju, se pogovoriti z znancom in se poveseliti. Nekje mora dobiti novega poguma, jasnine in moči za svoj jutri.

Drobec vsega tega naj vam vsem prinese tudi letošnji Praznik češenj.

Z željo, da bi Praznik češenj ostal in se vsestransko razvijal ter dosegal svoje namene še novih deset let in naprej, zaključujem to svojo kratko pozdravno besedo in kličem vsem zbranim:

Nasvidenje še mnogokdaj!

Festival narodno-zabavne glasbe v Števerjanu

Tri dni je odmevala s števerjanskega griča slovenska moderna melodija daleč v dolino, tri dni — v petek, soboto in nedeljo, ko je nastopilo v finalnem tekmovanju deset ansamblov. V nedeljo, 28. maja je bil čudovito lep, sončen dan. Pod borovci se je zbralo preko tisoč poslušavcev, deset skupin, ki se je povzpelo v zadnji izbor, je bilo pripravljenih in so naredile izredno lep vtis na poslušalce.

Na festival se je prijavilo 21 glasbenih skupin in sicer 15 iz Slovenije, 5 iz Tržaške in Krasa, 1 pa iz Reberce na Koroškem. Štiri skupine so sicer odpovedale udeležbo, tako da jih je ostalo 17, kar je še vedno lepo število.

Komisija, ki ji je načeloval dr. Zorko Harej, so sestavljali: dr. Andrej Bratuž iz Gorice, Janko Ban iz Trsta, Ciril Terpin iz Števerjana, Tone Tozon iz Ljubljane ter Evgen Jurič od ljubljanske revije »Antena«; dodelila je nagrado 130.000 lir za najboljšo izvedbo »Dobrim znanec« iz Ljubljane za polko Viktorja Muženiča »Števerjanski fantje«, nagrado 100.000 lir za najboljšo melodijo je prejel ansambel »Vikija Avšiča« iz Celja za »Rom-pompom« polko. Kot najboljšo besedilo je bilo ocenjeno »Čez Brda privriskal«, ki ga je napisal Ludvik Zorzut. Nagrada je znašala 70.000 lir. Občinstvo pa je podelilo nagrado 100.000 Sdin, dar ljubljanske revije »Antena«, ansamblu »Rudija Škerjanca« iz Portoroža.

Ansamble je zelo uglašeno in lepo napovedoval Simon Komjanc, predsednica društva »F.B. Sedej« dr. He-

lena Knez pa je festival pričela s pozdravnim govorom in ga tudi vodila.

II. zamejski festival narodno zabavne glasbe, ki je organizacijsko izredno lepo uspel in je dosegel svoj namen, sta poleg domačega števerjanskega društva »Sedej« organizirala še Zveza slovenske kat. prosvete iz Gorice in glasbeni ansambel »Lojze Hlede« iz Števerjana.

Da pa bi po velikem vtisu, ki smo ga dobili, razmislili globlje o tej vrsti prireditve, smo naprosili predsednika komisije dr. Zorka Hareja, da nam bi povedal nekaj vtisov kot strokovnjak.

Kaj sodite o splošnem nivoju festivala?

Pravilnik, ki so ga prireditelji 2. zamejskega festivala slovenske narodno-zabavne glasbe razposlali ansamblom, je določal tri nagrade: za besedilo, kompozicijo in izvedbo. To so bili kriteriji, po katerih smo ocenjevali nastope na števerjanskem festivalu.

Izvedba je bila v splošnem na lepi višini: ni bilo slabih ansamblov, na drugi strani pa so se člani nekaterih ansamblov izkazali za prave virtuoze.

Je bilo kaj novega v kompozicijah?

V kompozicijah samih je bilo znatno kako iskro, ki se je tu in tam vkresala, kak posrečen ritmični prijem, zablislila se je odprtina na še neizhujena pota, kake posebne in izredne izvirnosti pa ni bilo. Vsiljevala se nam je podobnost kakor pri otrocih, ki so sicer različni, vendar vsi dediči istih prastaršev. Vem, da je težko najti nove načine, nova razvojna pota, ker v vseh letih, kar je v razmahu ta glasbena zvrst, so bile preizkušene in izrabljene možnosti, ki jih ponuja to področje. Poleg tega je ta oblika narodnozabavne glasbe ljudem všeč, kar je odločilno za njeno smer. Vendar vemo tudi, da je slovenska ljudska pesem bogata in pestra in bi mogli na osnovi ljudske glasbene motivike graditi različno, vsebinsko in čustveno pestrejšo narodnozabavno glasbo. In je tudi ras, da človek v svoji nepopolnosti nikoli ne izrabi vseh danih možnosti.

Kaj pa besedila?

Besedila sama bi rekel, da so premalo vraščena v sedanjost stvarnost, v sedanjo slovensko družbo, v sedanja zanimanja in prizadevanja slovenskega človeka in njegove ideale. Zdi se mi, da ni v skladu s časom opevati pastirje in planšarje, ko so tudi veliki kmetje zapustili ali zapuščajajo kmetije in odhajajo v mesta za bolj gotovim zaslužkom. Čudno se mi je zdelo tudi, da so se besedila komaj dotaknila morja, ker je vendar velik zgodovinski dogodek, da so Slovenci prišli do morja in postali obmorski narod. Mislim sem, da je ta dogodek globlje zarezal v zavest naših ljudi in našel večji odmev v fantazijskem in čustvenem svetu, kakršen je ljudska glasba.

Kakšno navodilo bi dali kar zadeva besedilo?

Če izvzamemo že znane in priznane tekste, ki pa niso mogli priti v poštev za tekmovanje (Prešeren, Gruden), realističen ter obenem topel in veder prikaz Brd v nagrajeni »Čez Brda privriskal je naš sončni maj« ljudskega pevca in improvizatorja Ludvika Zorzuta in nekaj pesmi Ivana Malavašiča, so bila ostala besedila jezikovno in stilno nekoliko površno napisana. In vendar se morajo pevci teh tekstov učiti, jih večkrat peti in jih mnogo ljudi poslušati. Zato je važno, da so dobri in lepi. Saj imamo vendar mnogo pesnikov, ki bi mogli napisati prav lepe tekste.

Navedel sem nekatere pomanjkljivosti in jih morda prikazal v povečanih dimenzijah z iskreno željo, da se jih odpravi, da prihodnji festival na lepem števerjanskem griču sredi cvetja in zelenja zadahi tudi s polnimi umetniškimi pljuči.

V čem vidite napredek?

Pomanjkljivosti so pravkar navedene. Napredek v primeri z lanskim letom, ko je bil tak festival prvič v Šte-

verjanu, je že v kompozicijah samih, predvsem pa v izvajalni tehniki in v umetnosti podajanja, da ne govorim o pestrosti in obsegu festivala, ki se je v tako kratkem času nepričakovano povzpел do ene največjih tovrstnih prireditvev na slovenskih tleh.

A pomen tega festivala?

Na takih festivalih je tekmovanje za slovensko pesem, slovensko glasbo; zaradi festivala se množijo dobre skladbe in pesmi, ki postanejo narodova zakladnica, v tekmovalni napor se vključujejo nove moči, ob takih žariščih nastajajo drugi ansambli, ki bodo ponesli slovensko narodnozabavno glasbo po naših vaseh ter z njo zanimanje za slovensko glasbo in besedo; končno so se na števerjanskem festivalu srečali ljudje iz vseh slovenskih predelov in to pretakanje misli in čustev med rojaki je navsezadnje tudi važno.

Pod Svetimi Višarjami

Letos je doživela tudi dolina pod Svetimi Višarjami svoj prosvetni pomladni dan. Dolgo vrsto let so potovali in potujejo skozi njo množice slovenskih in drugih romarjev. Pobožna pesem in molitev je segla do zadnjih božjih znamenj ob poteh in skozi gozdove tja na vrh do Višarske Matere božje.

Ljudje so v vaseh, skozi katere so romale te čudežne procesije slovenskih romarjev, živeli in čutili z njimi. V cerkvi so peli in molili v svojem jeziku in v nekaterih krajih so se otroci učili materine besede. Zahvaliti se moramo našim duhovnikom, šolskim sestram, in fistim, ki so bili vedno trdno v oporo našim ljudem.

Tako je bila možna prireditvev v Trbižu, kjer so prvič nastopili pevci z imenom »Višarski zvon« in mladi pevci iz te doline, in kjer je moglo nastopiti tudi Slovensko stalno gledališče.

Prireditvev je zelo dobro uspela. Slovenci iz bližnje in daljne okolice Trbiža so dvakrat napolnili župnijsko dvorano. Za ta uspeh ima največ zaslug požrtvovalni, vztrajni in nadarjeni glasbenik AVGUST IPAVEC, ki nas je že v Trstu očaral s svojimi kobarškimi pevci. Dosegel je v kratkem času izredno dovršenost zbora in — kar je glavno — znal je vliti tem pevcem ljubezen do naše

pesmi. Gledališče je zaigralo štokovo burko »Trije tički«, ki je bila po svoji preprostosti in naravnosti ljudem zelo všeč.

Vprašali smo g. SIMONA PREŠERNA iz Trbiža, ki je stalno s svojimi ljudmi in jim pomaga, kaj sodi o prireditvi. Rekel je nekako tako:

Nekaterim sem že zadnjič povedal, da lahko vidijo, da nas je nekaj Slovencev v Kanalski dolini. V teh ljudeh se čuti narodni utrip. Dvakrat smo napolnili dvorano. Žal, da se to število razdrobi po različnih strankah, da nas ob volitvah, ko bi se morali pokazati, skoro ni opaziti. Naj se zamislijo vsi Slovenci ob tem.

Predsednica Planinke NEŽA TRIBUTSCH iz Ukev pa je rekla:

Lepo je bilo. Počutili smo se srečni, ko smo peli svojim ljudem. Zadovoljni smo bili, ko smo videli navdušenje. Ni nam bilo žal, da je naš zbor dal pobudo za ta skupni nastop. Veliko hvaležnost smo dolžni g. pevovodji STAREJŠI UKLJAN je rekel:

Vendor sem enkrat v življenju to doživel, da sem na odru v dvorani gledal naše pevce in jih poslušal in to — doma!

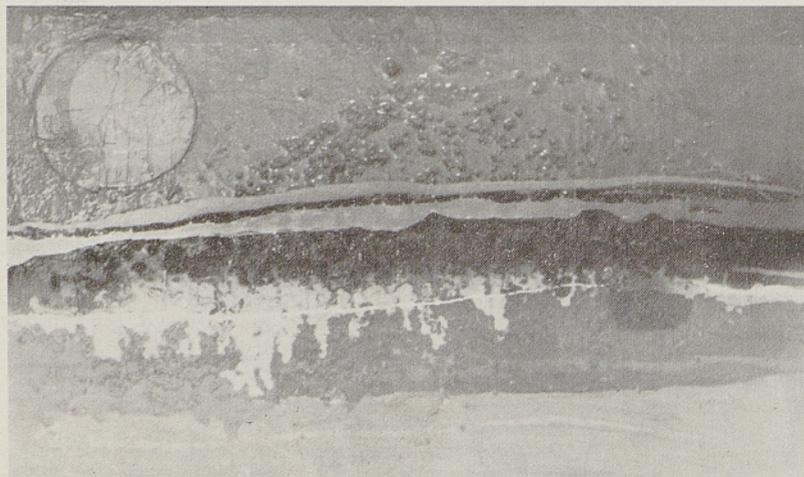
VLADIMIR KOS:

Zemljevid življenja

**Za ta pouk je treba leči
v toplo travo,
obesiti v zelene statve zvočni trak
raztrganih noči.**

**Potem navzgor je treba gledati
v višino,
z žebliji modrikastimi vzboklo
v zemljevid,
za pot.**

**Roké akacije drže spomin poljuba.
Oblak prenaša tarbo zlatega prahu.
A kje je veter, kje,
sinička,
sredi hribčkov melodij zgubljenâ?
Morda je našel plot v veseljstvu, da ga več ne bo.**



Demetrij Cej: Podoba Krasa

POZNA ŽENITEV

Minca Potokarjeva je imela svoj dom: hišo, ki ni bila velika, vendar je bila lepo zidana, da je bila z rdečo streho videti kakor roža. Imela je tudi pod hišo prostorno, obokano klet, v kateri je imela Minca kravico. K temu je bilo zadosti košenine pri hiši in nekaj njivic, da se je lahko zredil prašiček. Sama se je ukvarjala z vsem tem in ni mislila, da bi bilo kdaj drugače. Pa so ji nagajali sovaščani: »Minca, kaj boš tako sama; poišči si možička, v dvoje bo bolje in lepše.« »Ne, nočem,« je odgovarjala. »Vedno sem bila čednostno dekle in nisem marala dedcev, bi se pa zdaj možila, ko sem že na koncu svoje mladosti — še na misel mi ne pride.«

Brdarjev Luka je tudi že kar potegnil svoja fantovska leta, pa je še vedno tičal doma, čeprav so bratovi otroci že odrasčali. Res je bil večina okrog s svojim tesarskim delom, vendar je bil posebno pozimi doma. Nihče ga ni gonil proč. Vendar se je zadnje čase stalno boril z mislijo, kaj naj ukrene. Tisto nedeljo popoldne, ko je šel malo naokrog, mu je pogled kot prilepljen obstal na hiši Potokarjeve Mince. »Norec,« si je rekel, »kaj si hodil po svetu: poglej, v tejle hiški bi prav lahko stanovala dva in se dobro imela. Minca? Mojih let je, malo samo-svoja — pa bo že šlo — saj nikjer ne gre kot po maslu. Kar zdajle jo grem poprašat, da bom vedel, pri čem sem.« Minca je bila doma. Malo začudeno je pogledala Luka, po kaj je neki prišel. »Dober dan, Minca,« je prijazno pozdravil Luka. »Ali ti ni dolgčas, ko si tako sama?« Brez nadaljnjega je sedel k nji, ji lahko položil roko krog ramen in rekel: »Glej, Minca, ne bi bilo lepše takole v dvoje? Ves dolgčas bi zginil; kar naravnost bom vprašal: bi me hotela vzeti za moža?« Kar streslo je Minco; kot hudournik so ji šle misli po glavi: kaj si je izmislil Luka; ona v svoji dekliški nedolžnosti bi zdaj v letih jemala dedca; kaj si bodo mislili sovaščani o njej: da je ponorela. Z nejevoljnim zgibom ramen se je otresla njegove roke in rekla: »Nič ne bo, Luka; omožiti se ne mislim — tudi nič nimaš in grd si, kar pojdi.«

Luka je šel, pa prav nič poparjen. »Pričakoval sem kaj takega; poznam ženske; danes je vzkipela, čez par dni ji bo žal. Vsako zamika življenje v dvoje — še malo ne mislim, da bi ne uspel.« Prešerno je potisnil klobuk postrani in stopil do vaše gostilne na dva deci.

Minca je obstala zamišljena. »Rekla sem mu, da je grd — to ni bilo lepo.« Stopila je k ogledalu, ki je viselo na steni. »Hm, zdi se mi, da bi mi on tudi lahko kaj takega rekel; pozabila sem, da je mladost za mano in težaško delo tudi naredi svoje. Kar se tega tiče, bi kar spadala skupaj; tudi starost je

enaka. Ah, kaj premišlujem to,« je zamahnila z roko; »ne bo me manjkalo v nebesih pri tistih, ki nosijo palmo devištva.«

Mina ni več mislila na to, ko je med tednom pridno delala. Pa je zmanjkalo trave, ki je rastla okrog doma in jo je Minca vsak dan kosila za kravico. Treba je bilo ponjo v Log, ki je bil četrtr ure oddaljen od hiše. Ni bilo lahko, ker je bil Log spodaj in je bilo treba nesti navzgor. Minca je vzela velik koš in šla. Ko je nakosila in pograbila skupaj, je bil že kar velik kup. Težko bom vse zbasala v koš, si je mislila, vendar je vse naložila. Ko je hotela dvigniti koš na obrobek, ni šlo. Sedla je h košu na tla in optala naramnice: dvignila ga je toliko, da se je spravila na kolena. Sedaj se ji je pa breme s košem vred prekucnilo čez glavo. Vsa zadihana se je use-

JURE KORITNIK

Boj

Težak je boj.
Strahotno sam si.
Ni umika,
ni kompromisa,
ni ovariša,
da bi z njim breme delil.
So le pokošene misli,
padle besede,
izgubljena dejanja.
Pravzaprav zmeraj izgubljaš.
Tako je.
Za taho ostaja
nagrobni napis, ki blesti.

dla na obrobek. »Tako, saj sem že čisto za nič.« Pred oči ji je stopil Luka s svojimi širokimi rameni. »Moj Bog, kaj sem storila: spodila sem tistega, ki bi me rešil pretežkega dela; kot peresce bi Luka dvignil ta koš in ga igraje nesel; vsa težja dela bi opravil in mene ne bi več nadlegoval povešen želodec. Postala bi prožna, vesela gospodinja, srečna žena in mogoče še mati — ni še tako daleč.« Dvignila je roke in padla na kolena poleg prevrnjenega koša in prosila: »Ljubi sv. Anton, če res pomagaš za tako stvar, pomagaj, da bo Luka še prišel; na božjo pot bom šla v zahvalo in veliko darovala v ta namen.«

V nedeljo je Luka spet poskusil svojo srečo. Ves nasmejan je stopil skozi vrata. Minca je planila k njemu in v eni sapi povedala: »Luka, vzela te bom.«

Martin Jevnikar

ZAMEJSKA IN ZDOMSKA LITERATURA (nadaljevanje)

MARIJA MIJOT

Mijotova je izdala leta 1962 zbirko 25 narečnih pesmi *Souze in smeh* (o knjigi in pisateljici glej poročilo v *Mladiki*, XIII., 1968, št. 5, str. 95), leta 1969 pa je izšla druga, razširjena izdaja, v kateri je 39 novih pesmi, nekaj spremnih besed Filiberta Benedetiča, Vladimira Bartola Predgovor iz prve izdaje, na koncu pa poročilo prof. Ivana Savlija o prvi izdaji.

Nova zbirka bistveno ne spreminja pesniške podobe, ki smo si jo ustvarili o Mijotovi ob prvi knjigi. Iz nekaterih pesmi zveni pristna pesniška struna, in sicer tedaj, kadar se lahko popolnoma sprosti, kadar poje in zajema iz sebe. Sem spadajo pesmi o naravi in človeku ter nekateri folklorni prizori. Manj osebna je v pesmih, v katerih opisuje nekdanje svetoivanske navade, običaje, razgovore, delo in drugo. Tukaj skuša biti veren kronist, zato bolj opisovavec kakor izpovedovavec in ustvarjavec, a s tenkim poslušom za humor, ki ga nekdanjim Svetoivančanom ni manjkalo.

Poseben oddelek predstavljajo Otroške pesmi, ki jih je 24. Večinoma so kratke, vesele, poejo o živalih in otroških igrar. Zelo blizu so ljudskim pesmim, zato je njihova vrednost nesporna.

Mijotova v narečnem pesništvu nima tekmeča, zato je njena knjiga doživela živahen odmev v vsem slovenskem kulturnem prostoru.

(Glej moje poročilo v *Literarnih vajah*, XXI., 1969, št. 1, str. 26.)

IRENA ŽERJAL PUČNIK

O življenju Žerjalove in njenih pesniških začetkih sem na tem mestu že poročal (*Mladika*, 1968, 96). Leta 1969 je izdala v samozaložbi v Trstu prvo pesniško zbirko *Goreče oljke*, leta 1972 pa drugo *Topli gozdovi* (Založba Obzorja Maribor in Založništvo tržaškega tiska Trst). Zaključila je tudi povest *Tragedijica na grobljah*, ki je v nadaljevanjih izhajala v *Zalivu* (od 1967, št. 5 do 1971, št. 32-33).

V *Gorečih oljkah* je zbrala 15 pesmi in jih razdelila v pet ciklov: Ob mejah, Okovi, Religija bastardov, Pročelje Nagasaki in Prostranost. Z naslovom živo posega v življenje Slovencev na Tržaškem, saj se nanaša na razlaševanja zemlje v Dolini za tovarno Grandi Motori. Na to meri tudi uvodna pesem prvega cikla *Ob mejah*: »Kjer ruješ svoje vinograde / pustošiš svoja polja / podiraš in sežigaš svoje oljke / Pokušaš zrele sadeže s pravkar izrutega drevja / kjer otroci zapuščajo svoje hrame / za tisočletje dobiš pest papirja / ti zaplenijo čustva prastare vere / ožigosajo tvojo prostost / zaklepajo tvojo dušo.«

Na tukajšnje danost meri še nekaj motivov: »Izgini! Vrni se! / Ta svet ne bo tvoji!« V letu človečanskih pravic je prišel domov »okrvavljen, marogast, topli so ga po trebuhu in gleznjih«. Vedno boš »balkanec ciganski«. Izseljevanje v Avstralijo, kjer »stric Jo spravlja v pomarančne kletke pitone / potem jih udomači.«

V ostalem pa poje Žerjalova o sodobni stiski, osamelosti, o svojem trpljenju in razklanosti, poje v gostobesednih avantgardističnih verzih, zaprtih, brez otipljive vsebine, glasnih, da je kritik France Pibernik zapisal: »Večina pesmi z nakazano tematiko je opazno klicarska.« (*Prostor in čas*, 1969, 476). Vendar pa njen slog ni enoten, čeprav je očitna smer, ki jo je zavzel krog revije *Perspektive*, v katerih je sodelovala, ko je študirala v Ljubljani. Jezik ji je le izrazno sredstvo, ne žlahtna posoda, zato uporablja grobe izraze in ne pazi na slovnične pravilnosti. Zora Tavčar je o tem zapisala: »Njena pesniška govorica je razdrobljena, neurejena, pogosto časnikarsko ohlapna in hladno intelektualistična.« (*Zaliv*, 1969, 195-196).

Njene pesmi so zelo mračne in »krvave«, saj skoraj ni pesmi, ki bi ne govorila o krvi: podzemlje prepleskano s krvjo, domov je prišel okrvavljen, kri herojska, kri plamteča, zaklani izhirani dedje, bo zaklan, mrtvi poet, svinec je prestregel drugega na begu, krvava reka, trupla žejna svoje krvi, molči kepa strnjene krvi, jeklena kolesa vozijo trupla čez mrtvo ravan, kamikaze na obzorju, mi smo trpinovke izkrvinele...

Vendar pa verzi Žerjalove tu pa tam čudovito zazvenijo, v njih je pristno občutje, glasba, resnična poezija, le škoda, da je tega premalo, da so se ji besede razrasle kot divji grm, ki bi potreboval spretno vrtnarjevo roko.

Topli gozdovi (podpisala se je samo Irena Žerjal) obsegajo 23 pesmi na 65 straneh, razdeljene v tri oddelke: *Topli gozdovi*, *Oranžna jesen*, *Zadnja internacionala*. Očiten je napredek in rahel odmik od avantgardistične prve knjige, vendar pa je v njenih verzih še vedno veliko Kafke, Majakovskega in nekakega ekspresionizma, kopičenja impresij, podob brez povezave, kot so jagode na rožnem vencu. Besede same zase so še vedno brez lastne vrednosti in se ji kar usipajo iz ust, vsaka zase ne pomeni nič, šele vse skupaj ustvarjajo določeno razpoloženje, misel al izpoved. Vzemimo samo začetek prve pesmi z naslovom *Izginjevanje v elipsi*: »Skrivnostno se gnetejo goličave v najrazličnejših barvah / odet si v ovčji kožuh in gledaš tisto odkrivanje / odkriva se ti življenje / obseva te ljubezen / spojena te iščeta v najnežnejšo nežnost / si gledalec odkritja stvarjenja / prazgodovinski človek v svojem čudenju / v taktu vzneseno plava naproti pravadni ples / med pravadne skale...« Ločil kot »moderna umetnica« seveda ne pozna ne v prvi knjigi ne v drugi!

In v tem slogu so zgrajene pesmi prvega in tretjega oddelka. Besede, primere se kopičijo, toda otipljive vsebine je malo, ker gre pri tej vrsti poezije le za občutje. Vendar pa je iz prvega in tretjega oddelka mogoče izluščiti, da opeva Žerjalova stisko sodobnega človeka, še posebej zamejskega Slovenca, osamelost, nerazumevanje, splahnjevanje sanj, izginjanje vsega, razkosavanje slovenske zemlje, razkol med vzhodom in zahodom, brezuspešen boj za pravico.

Protiv te težavam moraš prestatiti sam »krizne boleznici« in se sam reševati »iz skoposti asfalta v skopost skalovja«, saj »rezervirana je naša pot v neznanost / imenovano življenje«. Ostale so nam besede, ki »zamenjujejo ljudi in njihova dejanja«. Ker so ji v mladosti dame »lepile klofute na via Carducci«, še bolj ljubi svoj jezik. Trupla »konkvistadorjev« so zastupila zemljo, »sokovi so se razvili v nuklearne lišaje / odtod zvirajo moje pesmi«. V Benečiji še vedno nosijo »zemljo na ramah v pletenih košarah... za večnost jo nosijo«. Usoda tvojih otrok »ni v tvojih rokah«, »prebiramo besede dveh svetov«.

Drugi oddelek — 13 pesmi — se močno razlikuje od obravnavanih dveh. Tu so pesmi krajše, vsebinsko in oblikovno realističnejše. Tudi tukaj je polno hrepenenja po sorodni duši, štiri pesmi govore o prijateljici, nekaj je ljubezenskih, zapetih iz globine srca žene, kateri je mož odšel na tuje in jo pustil samo z otrokom. Sprašuje ga, kje se bosta našla, kajti »Ti si vzhodnjak in ljubiš zahod / zahodnjakinja sem zaljubljena v vzhod / tako tavava / ti za zahodom / jaz za vzhodom / kje se bova našla«. Njene želje so tako skromne: »Samo nekaj snežink / v trepetanju vesolja / tiho nežno jih pripni na steklo / krhko mojih sanj.«

Samo v tem oddelku je Žerjalova res ženska. Tudi na ovitku je poudarjena njena »moškost«, prav tako jo je Zora Rebulova predstavila v Tržaški knjigarni, da je »ženska ne pogojuje«, da je njena poezija bolj moška kot žen-

ska, bolj prevladuje um kot srce. V tem oddelku pa res govori srce, iz globočine, preprosto in iskreno, kakor čuti. Izognila se je širokim govorniškimi kretnjam in opisovanju, pesmi so ji privrele kot studenček iz osrčja zemlje.

Pri tej raznolikosti so tudi izrazna sredstva različna. Poleg mnogopovednih in samoniklih primer, impresij in neorealističnih orisov stoji vrsta besed, ki bi jih tradiciji vdani pesniki ne zapisali. Poleg prostega verza pozna v drugem oddelku tudi kitice in včasih velike črke namesto ločil.

Kljub vsem pomislekom pa obe knjigi dokazujeta, da je Žerjalova res pesnica ter globoko občuti stisko sodobnega človeka. Kakor je nakazala v ciklu Oranžna jesen, bo morda krenila v umerjenejše slogovne tokove in se bolj prepustila čustvom, kar bo dalo njenim pesmim večjo vsebinsko oprijemljivost in tudi več ženskosti. Protest zaradi protesta, če je nerazumljiv, malo učinkuje.

(Prim. moje kritiko druge zbirke v *Literarnih vajah*, XXIII., 1972, št. 7, str. 221.)

Tragedijca na grobljah, ki je pet let izhajala v Zali-
vu, obsega 117 strani teksta, kar je že razmeroma obsežna povest. Na koncu je pisateljica dodala Opombo: »Opo-

zarjam in izjavljam, da osebe, dogodki, značaji, pokrajina in pogovori iz Tragedijice na grobljah niso nič drugega kot plod moje domišljije in nočejo nikomur škoditi ali se vrvati v vsakdanje življenje še tako podobnega sveta. Zlasti bi želela opozoriti, da nisem pri oblikovanju značajev mislila na nikogar od svojih znancev ali prijateljev, znank in prijateljic, niti ne upodabljam kakšne peripetije iz svojega življenja. To velja tudi za moje pesmi.« (Zaliv, december 1971, št. 32-33, 327)

Ne gre za enotno zgodbo ali zaokrožen prikaz določene življenja, ampak za razmišljanja, razpravljanja, v katerih nastopa nekaj več ali manj očrtanih ljudi, kot so Anita, Mimi, Stojan, Rok, in nekaj nekakih »ljudi prividov«. Dogaja se v tržaški okolici, problemi so isti, kot jih Žerjalova obravnava tudi v pesmih. Očitno je, da se je pisateljica navdihovala ob Kafki, ki je v zadnjih letih postal moderen pri delu mlajših slovenskih pripovednikov (prim. Lev Detela).

»V osebno-meditativen tip sodobne pripovedne proze je s Tragedijico na Grobljah zakoračila Irena Žerjal-Pučnikova, kar pa je za sedaj predvsem zanimiva oblikovalna moč, ki se bo lahko uresničila šele v prihodnosti,« pravi Pogačnik v knjigi Slovensko zamejsko in zdmsko slovstvo, Trst 1972, 51. (dalje)



Vrtovi muz

knjige

KOSOVEL V ITALIJANŠČINI

V soboto, 27. maja, so v Tržaški knjigarni predstavili slovenskemu občinstvu italijanski prevod izbora Kosovelovih pesmi, ki jih je prevedla Jolka Milič, izdala pa založba «L'Asterisco». V imenu založbe je govoril lektor pesmi Elvio Guagnini. Spregovorila pa sta še Jolka Milič in Pavle Merkù. Istega dne so knjigo predstavili italijanskemu občinstvu v kulturno umetniškem krožku. Govorili so Aurelia Gruber Benco, Guagnini, Miličeva in profesor filologije na tržaški univerzi Aleksander Ivanov, ki je označil srečanje s Kosovelom za travmatično. Strahotna poslanica in sila tega pesnika ga je globoko zadela.

ALEKSANDER IVANOV O KOSOVELU

V Kosovelu vidi enega vrhov slovenskih pesnikov. V istih letih je pisal Majakovski, kot pesnik mogočnega naroda na pohodu. Kosovel pa je mogočen pesnik zadušnega naroda.

Med pobudniki italijanske izdaje Kosovelovih pesmi je tudi naš sodelavec Miro Opelt, ki se je od vsega začetka trudil, da bi zamisel čimbolje uspela. Prosili smo ga, da bi nam obrazložil, kako je do te pobude prišlo, in kaj sodi o kulturni izmenjavi med tu živječima narodoma. Saj ni tako dolgo, kar je drugi naš sodelavec in sourednik Sergij Pahor posredoval italijanski javnosti še en slovenski tekst, namreč Grumov Dogodek v mestu Gogi.

MIRO OPELT O POBUDI

«Izredno sem vesel, da se je dolgo trajno delo, ki sem ga načel pred štirimi leti vendarle tako pozitivno sklenilo. Vedno sem se zavedal potrebe po prevodih iz slovenščine v italijanščino in v druge jezike tistih del iz slovenske književnosti, ki lahko vzbudijo zanimanje pri tujih bralcih. Od žal redkih prevodov, ki obstajajo, je po mojem le malo takih, ki bi lahko tujim razvajenim bralcem kaj novega povedali in jih priklenili.»

KAKŠNE SO BILE PRVE PRIPRAVE

«Pred štirimi leti sem seznanil Reggenteja od «Asterisca» s Kosovelom. Predložil sem mu Pesmi, Integrale, Alynove prevode in nekaj italijanskih prevodov ter ga navdušil. Sledili so stiki s slovenskimi književniki. Pavle Merkù se je takoj zavzel, podprl pobudo in stalno sledil delu. Napotil naju je k Jolki Miličevi, ki je takoj pristala na sodelovanje. Naj omenim, da je Miličeva imela še

prej stike z Aurelio Gruber Bencovo. Poudariti moram, da je Miličeva svoje delo opravila popolnoma nesebično. Za stvar so se zavzeli Kosovelovi in jo z vsemi močmi podprli. Černigoj in Spacal sta dala takoj na razpolago svoje grafike. Lani, ob važnem mednarodnem pisanem srečanju PEN Kluba je prišlo do prve omejene broširane izdaje knjige, ki je bila brez sedanje grafične opreme. Društvo slovenskih pisateljev je knjigo odkupilo in razdelilo med zbrane pisatelje. Od lanskega leta se je organizacijsko delo nekoliko zataknilo. Profesor Ocvirk je dal na razpolago rokopise, ki jih je odlično preslikal ljubljanski fotograf Maly. Rokopisni posnetki s Černigojevimi in Spacalovimi grafikami dajo knjigi odlično grafično opremo.

Na univerzitetni knjižnici so mi brezplačno posredovali fotokopije člankov iz Mladine, ko so mislili objaviti tudi nekaj proze. Ostalo je pa potem pri samem manifestu «Mehanikom», ki je knjigi priložen in ga je opremil Černigoj.»

POBUDNIK O SEBI

«Zavestno sem se držal ob robu, ker se mi je zdelo prvenstveno važnosti, da pride do izraza avtonomna pobuda italijanske založbe. Sicer pa sem v zadnjih letih izvedel podobne pobude še na drugih področjih, na primer gledališkem. Od tega skritega dela ti pa ostane zavest, da si le pripomogel h kvalitetnemu preskoku v kulturnem spoznavanju med obema narodoma.»

GOVOR JOLKE MILIČEVE NA PREDSTAVITVI

»Šele v četrtek popoldne sem čisto slučajno naletela v Primorskem dnevniku na oglas, v katerem je bilo rečeno, da bodo na tem srečanju spregovorili dr. Pavle Merku, dr. Elvio Guagnini in prof. Jolka Milič. Sedla sem nemudoma za mizo in v vrto-glavi naglici napisala teh nekaj vrstic. Čas mi kratkomalo ni dopuščal, da bi se resneje in bolj poglobljeno spoprijela s peresom. Nihče mi namreč ni niti z besedico namignil, da bom morala govoriti tudi tule. V veliko uteho mi je bila misel, da mi bo vsaj tu prizanešeno in da bom lahko, v kakšnem kotku z milim razgledom, lepo spokojno sanjarila ter si privoščila, da ne bi z mezinčkom mignila, vso predstavo.

Zdi se, da sem se pošteno vtela. Najprej bi vas rada opozorila — kakor mi je hudo — na majčkeno, a neovrgljivo dejstvo. Že nekajkrat sem to storila, a vse kaže, da ni kdove kako zaleglo. Jaz namreč nisem profesor, niti diplomirani šaman in niti profesorica. Sem samo Jolka Milič, človek brez visokošolske izobrazbe in vseučiliških odlikovanj. Drugače povedano: ubogi duhovni parijski v šušmar na literarnem polju. Podobna sem — do pičice natanko — francoskemu epigramatiku Alexisu Pironu, ki ni bil nič, niti francoski akademik! Če mi pa boste še naprej na prsi pripenjali medalje, ki mi ne pritičejo, me boste nazadnje še prepričali — moč sugestije — da sem, česar nisem, a za ta greh boste sami pred bogom odgovarjali. Mene ne kličite na zagovor. Kot Poncij si bom oprala roke in se sklicevala na svojo nedolžnost.

Toliko v vednost, da pač postavim stvari na pravo mesto.

Zdaj bržkone pričakujete, da bom spričo slovesnosti trenutka, zinila kakšno posebno modro. Žalibog je vsa moja modrost kot sneg na soncu — skopnela. Nenadejano veselje, da je izbor Kosovelove poezije končno in sploh izšel — začela sem medtem že močno dvomiti v njegov izid — me je docela... spumpalo. Prišla je celo reakcija. Name je legla depresija, velik duševni maček s prav košatim repom in srepim pogledom. Vse skupaj se mi zdi, mnogo hrupa za nič. Ko da bi se gore tresle in svetovja lo-

mila za skotitev mršave in slabokrvne miške.

Ti neprijetni, »poporodniški« občutki bodo kajpak prešli. Prebolela bom trenutno moro in razočaranje, ki me dokaj neusmiljeno pestita ter se... našega Kosovela v italijanščini — tega neblogljenega otročička, da se sposodim besed gospe Tončke Ravbar-Kosovelove — prej ko slej tudi razveselila. Ker nekaj je nekaj navsezadnje, nič pa nič.

Upam, da boste pričujoče prevode brali s potrebno distanco in razumevanjem. Vaše sodbe — slovenske sodbe — se še najbolj bojim. Italijanski bralci me ne plašijo toliko kot slovenski. Da sem povsem iskrena: italijanski bralci me niti malo ne skrbiijo. Vi pa imate polna ušesa Kosovelove muzike. Zibljejo vas kadence in asonance izvornikov. Božajo vas slovenski zlogi in vokali. Nežno vas posiljujeta širina in globina slovenskega izraza. Dušo imate polno domačih odmevov, vonjev, daljin. Kako vse to preliti v tuj jezik, vas vprašam? Nemogoče.

Po nekem italijanskem pregovoru, prevajati pomeni izdajati. Tradurre è tradire. In prevajalec hočeš nočeš, pa če je še tak mojster, česar jaz nisem, kar naprej izdaja, kar naprej striže, para, seklja, reže, secira... in krpa in šiva in lepi in frizira in nerodno spet spravlja skupaj besede, ki so krhke ko pajčevina in neoprijemljive ko rosa in zrak.

Prevajanje je v bistvu zelo težavna in nehvaležna umetnost. Opravek, ki ti daje živo čutiti, kako si nemočen in... omejen. Kako bi rad in ne moreš. In kakšne neslutene bližine in razdalje, kakšne sorodnosti in prepadi obstajajo med jeziki. Prevajanje je koncem koncev tudi velika šola ponižnosti. Šola mortifikacije in sublimacije duha.

Jaz vas le eno prosim, in sicer: pozabite na originale, brž ko se lotite branja prevodov. Berite jih, ko da bi brali čisto nove in nepoznane pesmi... seveda na domače in nadvse ljube teme in motive. Drugače boste ob njih kratko in malo obupali. Ne boste izluščili iz njih niti kančka ugodja in lepote. Ostali vam bodo mrzki in tuji. Zaprti vase, nepristopni, grobi.

Primer: La bella Vida ob naši lepi Vidi naravnost zbledi, pravzaprav postane kričava in šarasta, ko poceni na-

kit ob redkem dragulju. A kako prevesti drugače? Bori, tebi nič, meni nič, pa zapiskajo, ko se spremenijo v pini. Slovensko hrepenenje nima dobesedno sinonimov v italijanščini. Ne da se ga, brez škode, preliti v noben jezik. Morebiti bi še najbolj odgovarjal Baudelairov spleen, in še francoski pesnik si ga je šel sposodit v Anglijo ter ga naknadno nadahnil s svojo osebnostjo. Desio, brama, desiderio, anelito, ardore... so besede, ki le približno nakažejo naše hrepenenje, ki jim pa nekaj le manjka. Naše iskanje ima globine in prizvoke, ki jih italijanska ricerca ali indagine ali il cercare pogrešajo. Rositi, v poeziji, nima v piovigginare primerne ekvivalenta. In kako adekvatno prevesti Kosovelove glagole in samostalnike svetlobe in luči, ki kar preplavljajo kot hudournik njegova besedila? Kako prevesti, da ne zapadeš v banalnost ponavljanja ali v utrujajoče opisovanje: bleščijo, zasvitati se, svetlika se, razsveti, blesteče zagori, prisvetiti, presvetila, vžžari, zablestela, odblesteti, vzblesti, blesk, žar, blestenje, belo blešči, srebrno bleščaje itd. itd.?

Navedla sem le nekaj... prevajalskih čeri in zaprek. Ne bom vas morila z vsemi drugimi, ki so se mi postavljale po robu in mi niso dale, da bi jih častno, brez drastičnih kirurških posegov, spravila s poti.

Ponovim: na prevode se skušajte najprej privaditi, šele nato sódite. Potem, če vam vseeno ne zazvenijo, jih pa kar odklonite ali zavrzite. Toda... potem, ne a priori.

In sem končala. Dalo bi se seveda še marsikaj povedati.

Hvaležna sem Tulliu Reggenteju, direktorju italijanske založbe L'Asterisco, da se je ogrel za Kosovela in izdal izbor njegovih pesmi.

Hvaležna sem vsem, ki so mi tako ali drugače pomagali. Zlasti moji sestri, gospe Aureliji Gruber Benca in gospodu Guagniniju.

Hvaležna sem Tržaški knjigarni za pristrčno slovesnost srečanja.

Hvala tudi vam za pozornost in potrpljenje.*

glasba

NASTOP ZBORA BRANKO KRSMANOVIČ IZ BEOGRADA

Z nastopom akademskega zbora Branko Krsmanović iz Beograda se

je koncertna sezona Glasbene Matice zaključila. Poslovilni koncert je bil izreden, da si boljšega skoraj ne bi mogli želeli. Nastop beograjskega zbora je za nas pomenil presenečenje in izreden užitek.

Branko Krsmanović je svetovno znan zbor in je požel že številne nagrade. Pri nas se je predstavil z edinstvenim programom, kakršnega nismo še bili deležni: od atenskega rokopa iz XIV. stoletja, preko pesmi Mokranjaca do odlomkov Liturgije Svetega Janeza Zlatoustega Petra I-ljiča Čajkovskega. Prav tako odlična je bila izvedba Katulovih poezij. Niso manjkale v programu črnske duhovne pesmi. Izmed solistov je bil gotovo najboljši basist Martin Legat, ki nam je podal črnske duhovne pesmi na izredni vokalni ter interpretacijski ravni, kakršne ne slišimo pogosto. Vsako izvedbo je publika pozdravila z navdušenim ploskanjem. Poslušalci so se udeležili koncerta v lepem številu; prepričana pa sem, da bi goste sprejela prepolna dvorana, če bi že prej poznali njihovo izvajanje.

V program so bile vključene tudi moderne pesmi s posebnimi glasovnimi efekti, in so zbudile pri publiko veliko zanimanje in odobravanje. Poglavlje zase predstavlja »Misa Criolla« Ariela Ramirez. Skladatelj jo je uglasbil na motive južno-ameriške folklorne in petje se odvija ob spremljavi folklornih instrumentov. Izvedbo je številni zbor mojstrsko podal in tudi ponovil odlomek čudovite »Glorie«.

V drugem delu sporeda so prišle na vrsto pesmi Slovenskega, Mokranjaca, Kostiča, Simonitija in drugih skladateljev. Pevci so se nam predstavili v pisanih narodnih nošah.

Dirigent Bogdan Babić jih je zanesljivo vodil preko tehničnih težav, ki jih je v celotnem sporedu vse prej kot primanjkovalo.

Tako se je z odličnim nastopom končala prva koncertna sezona Glasbene matice. Bila je pozitivna v vsakem pogledu. Programi so bili pestri in bogati, izvedbe od manj dobrih do odličnih. Morda je bil en sam recital in nastop enega samega pianista premalo; prav tako bi bil zaželen še kak domači izvajalec. Te pomanjkljivosti pa so v prvi sezoni opravičljive. Upamo torej, da jih bo Glasbena matica v prihodnje odpravila.

Ada Markon

MOJ ODGOVOR

V prejšnji številki MLADIKE sem se s spominskim člankom poslovil od pokojnega profesorja Otona Muhra. Oni sestavek sem napisal kot njegov nekdanji učenec, ki je pokojnika spoštoval, ga imel rad in mu bil veliko dolžan. Članek je bil mišljen kot hvalen spomin ob žalostnem slovesu. Kljub temu se je nekemu zdelo umestno, da je iz njega naredil politično polemiko. To je storil nepodpisani člankar v GOSPODARSTVU 19. maja 1972. Povod mu je dal stavek, v katerem sem dejal, da je bil za profesorja Muhra vrhunski narodni ideal suverena slovenska država. Stavek — ki ga tu potrjujem — sem napisal zato, ker je ta ideal pokojniku v življenju veliko pomenil, ker ga je javno izpovedoval in ker bi skratka brez te omembe izpadla bistvena poteza njegove osebnosti. Moj sestavek je bil intimna misel, zapisana ob nekem življenjskem slovesu. Mislim, da časopisna polemika V TEJ POSEBNI OKOLIŠČINI ni bila na mestu.

SAŠA MARTELANC

ALEKSIJ PREGARC: VOZILO IZVEN KATALOGA (nadalj. s str. 82)

Našega Nika bodo pripeljali do hiše žalosti v mrtvaškem vozu, do pokopališča ga bodo pa nosili na ramenih klubski tovariši.

»Moj Bog, je to mogoče!« izdavi Ida, se za silo zbere in se brez slovesa opoteče proti domu. Slepo upa, da bo spet slišala Markovo tuljenje iz stanovanja: »Oči, avtooo.«

Toda v hiši ni znaka življenja. Marko blaženo spi, kot bi vedel, da mu bo želja izpolnjena: prišel bo mrtvaški voz, mimogrede, na obisk. Bolnataca je medtem prišepala do Nikovega stanovanja in si drgnila kožušček ob vrata, ko da se ni nič zgodilo.



Čuk

na Obelisku

MIKROFONI

— Ti, si bil ondan na koncertu pri Sv. Jakobu?

— Zakaj?

— Gallus, Palestrina, Čajkovski in ne vem še kaj. Cerkev natrpna tudi v stranskih ladjah. Čez 600 ljudi, pravijo. Namreč Slovencev. Jaz pa sem mislil, da je s Slovenci čisto končano, tam v tistem bivšem Stalingradu...

— Misliš na zbor Jacobus Gallus, ne? Pri moji duši da jaz ne bi dal zanj ene Neodvisne socialistične zveze, ko bi danes še obstajala...

— Naše krovno glasilo pa...

— Nekaj pa je le povedal o tem Primorski dnevnik!

— Ampak si predstavljaš, kaj bi bilo, ko bi se 600 ljudi zbralo v Gregorčičevi dvorani. Se pravi natrpalo vežo in hodnik dol do Ulice Geppa. Pet Marijev Magajn bi poslali tja. Članek na tri kolone...

— Dobro, ampak za Primorski dnevnik ne morejo obstajati samo koncerti. Pa če je cerkev vmes, saj večš...

— Pa kadar je Kraška ohcet? Kaj počenja Primorski dnevnik, kadar je čista Kraška ohcet?

— Posluh za množice pač.

— Ali pa kadar je pust na Opčinah.

— Posluh za folkloro, kaj češ.

— Jaz bi rekel, da je takrat več kot posluh. Da je takrat Primorski dnevnik ves v mikrofonihih...

Profesor Smith je povabil profesorja Larka na večerjo. Proti koncu večerje je nastala strašna nevihta. Lilo je, zato je Smith predlagal tovarišu, naj prenoči pri njem. Ta je povabilo sprejel in pospremili so ga v sobo za goste. Čez nekaj časa je Smithu prišlo na misel, da morda Lark kaj rabi. Potrka, počaka... nič. Vstopi — soba je prazna. Začel ga je iskati po vsej hiši; nenadoma pa je Lark odprl hišna vrata, moker kakor miš in tresoč se od mraza. Pod pazduho je tiščal paketek. »Oprostite,« je rejal, »sem šel domov po pizdžamo.«

—o—

Ko je bil potres v Skopju, so tudi Dalmatinci hoteli s čim pomagati.

»Kamenja imamo dovolj, pošljimo jim ga,« je rekel Jure.

Pa so ga drugi zavrnil: »In če se izpod kamenja prikaže zemlja, jo boš ti obdeloval?«

—o—

Fantek je stekel za neko gospo in zaprosil: »Mi daste tristo lir, da bom mogel priti do očka in mamice.«

»Seveda, fantek,« je rekla gospa in mu dala denar. »Kje pa sta tvoja starša?«

»V kinu, gospa.«

**za
dobro
voljo**

Športni intervju.

Vsi mladinci so že odgovorili na vprašanja, kakšen šport jim je najbolj všeč, katerega goje in kaj imajo še v načrtu.

Potem se športni izvedenec obrne k mlajšemu fantu in vpraša:

»No, kaj pa vi gojite?«

»Kure,« se je odrezal fantič.

—o—

Na plesu.

»Vam je všeč plesati, gospod?«

»Nadvse!«

»Zakaj pa se potem ne naučite!«

—o—

»No, Mihec, kako rečeš bratu svojega očka?«

»Nič. Smo se skregali zaradi velikega travnika.«

Norveški kralj Haakon se je nekoč sprehajal po deželi, preoblečen in brez spremstva. Prosil je nekega kmeta, ki se je z vozom peljal v mesto, če sme prisesti.

»Kje naj vas odložim?« je vprašal kmet.

»Pred kraljevo palačo.«

»Haha,« se je zarežal kmet, »kdo pa ste?«

»Kralj sem,« je rekel Haakon.

»To pa to,« se je zarežal kmet, »jaz sem pa papež.«

Ko je odložil sopotnika pred kraljevo palačo, je vprašal stražo:

»Temule malo manjka, ne? Kdo je?«

»Kaj govorite... kralj Haakon je.«

Kmet je obstal, se malo zamislil in rekel straži:

»Stopi no za njim in mu reci, da sem se samo šalil, da sem papež.«

—o—

»Danes je prišel k nam mož, ki že deset let ni bil pri frizerju.«

»Kakšen pa je potem?«

»Plešast.«

—o—

Janez se je dal cepiti proti kozam.

»Zdaj je pa z najino ljubeznijo konec, Katra!« je dejal.

»Zakaj?«

»Sem se dal cepiti proti kozam.«



**PRECIZNA ŠESTILA
NAOČNIKI, FOTOGRAFSKI
IN FILMSKI APARATI**

**T R S T
UL. CARDUCCI 15
TELEFON 29-655**

R I M - Slovenski

„HOTEL BLED“

ITALIJA

Lastnik Vinko LEVSTIK

ROMA - Via S. Croce in Gerusalemme 40
Tel. 777-102, 7564783

Blizu železniške postaje
Direktna zveza z avtobusom št. 3

Domača kuhinja - Vse sobe s prhami

**BOGATA ZALOGA GOSPODINJSKIH, OKRASNIH
IN NABOŽNIH PREDMETOV - LESTENCEV - SVETIH
PODOB IN ROŽNIH VENCEV**

Keržè

Trg S. Giovanni 1 — T R S T — Tel. 35-019

CENA 250.- LIR